

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่จะนำเสนอในบท จะนำเสนอเรียงตามลำดับต่อไปนี้

1. การขายและการวิเคราะห์การขาย
2. คลังข้อมูลและการคลังข้อมูล
3. การทำเหมืองข้อมูล
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. บริษัทแฟนซีอาร์ท

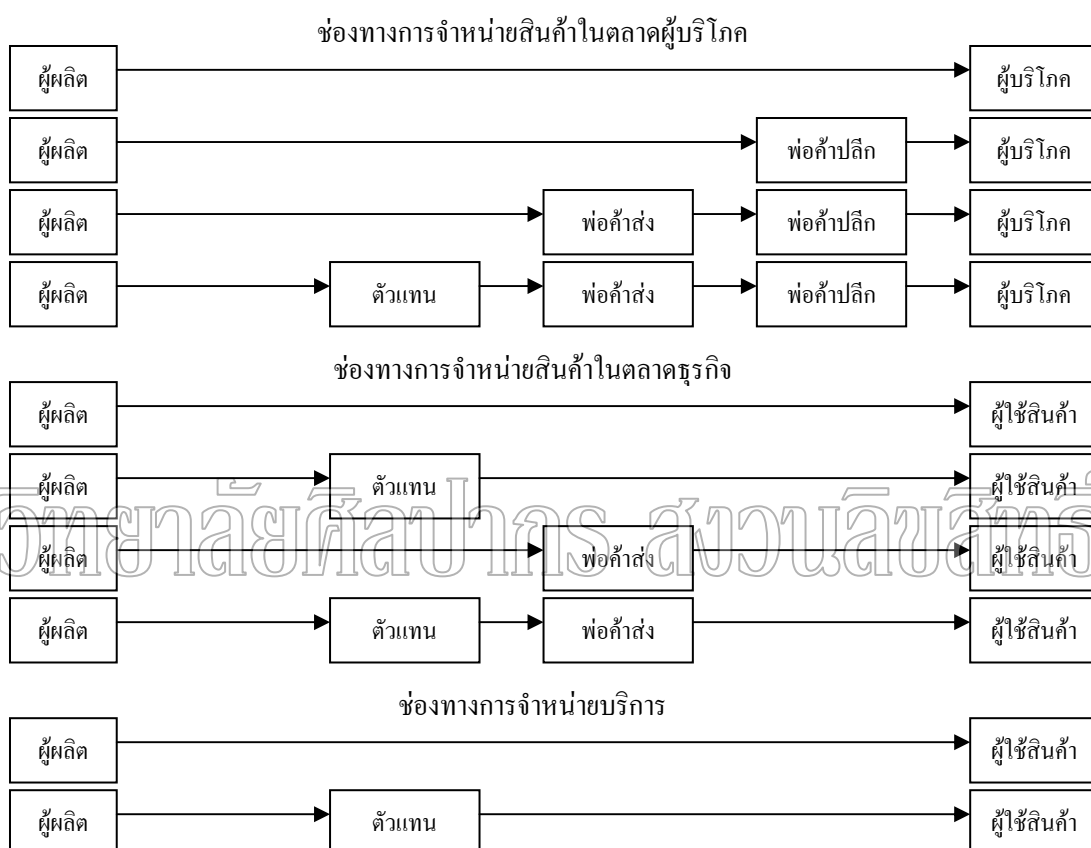
1. การขายและการวิเคราะห์การขาย (Sale and sale analysis)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 กล่าวว่า “อันว่าการซื้อนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้ซื้อและผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาแห่งทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย ”(วารินทร์ สิ้นสูงสุด 2539 : 37) นอกจากนี้ยังมีความหมายหรือคำจำกัดความของการขายอื่น ๆ อีก เช่น “ การขาย (Selling) เป็น กระบวนการชักจูงผู้มุ่งหวังแบบเฉพาะบุคคล หรือไม่เฉพาะบุคคลให้ซื้อสินค้าหรือบริการ หรือนิยม ชมชอบความคิดของผู้ขาย ซึ่งผู้ขายก็ได้รับผลประโยชน์ทางการค้า ” หรืออีกความหมายหนึ่ง “เป็น การใช้ศิลปะการเป็นผู้นำเพื่อชักจูงคนให้ซื้อสินค้าและบริการ” (วารินทร์ สิ้นสูงสุด 2539 : 39)

การขายหรือจัดจำหน่าย(Distribution)มีความสำคัญต่อองค์กร เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้ ให้องค์กรสามารถประกอบธุรกิจต่อไปได้ ซึ่งการนำสินค้าหรือบริการไปถึงผู้บริโภคนั้นมีหลาย วิธีการ ซึ่งวิธีการเหล่านั้นเราจะเรียกว่าช่องทางจัดจำหน่าย(Channel of distribution หรือ Distribution channel หรือ Marketing channel) ดังนั้น ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง กลุ่มคน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือบริการจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ขั้นสุดท้าย(Ultimate consumer) หรือผู้ใช้ทางธุรกิจ(Business user) หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม (Industrial users) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ 2543 : 143)ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรง(Direct channel) หรือการขายตรง(Direct selling) หรือตลาดทางตรง(Direct marketing) หรือ การจัดจำหน่ายทางตรง(Direct distribution) หมายถึง การขายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคหรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรมโดยไม่มีคนกลาง
2. ช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม(Indirect channel หรือ Indirect distribution) หมายถึง เส้นทางที่สินค้าเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปยังลูกค้าโดยต้องผ่านคนกลาง

ภาพที่ 1 ช่องทางการจำหน่าย

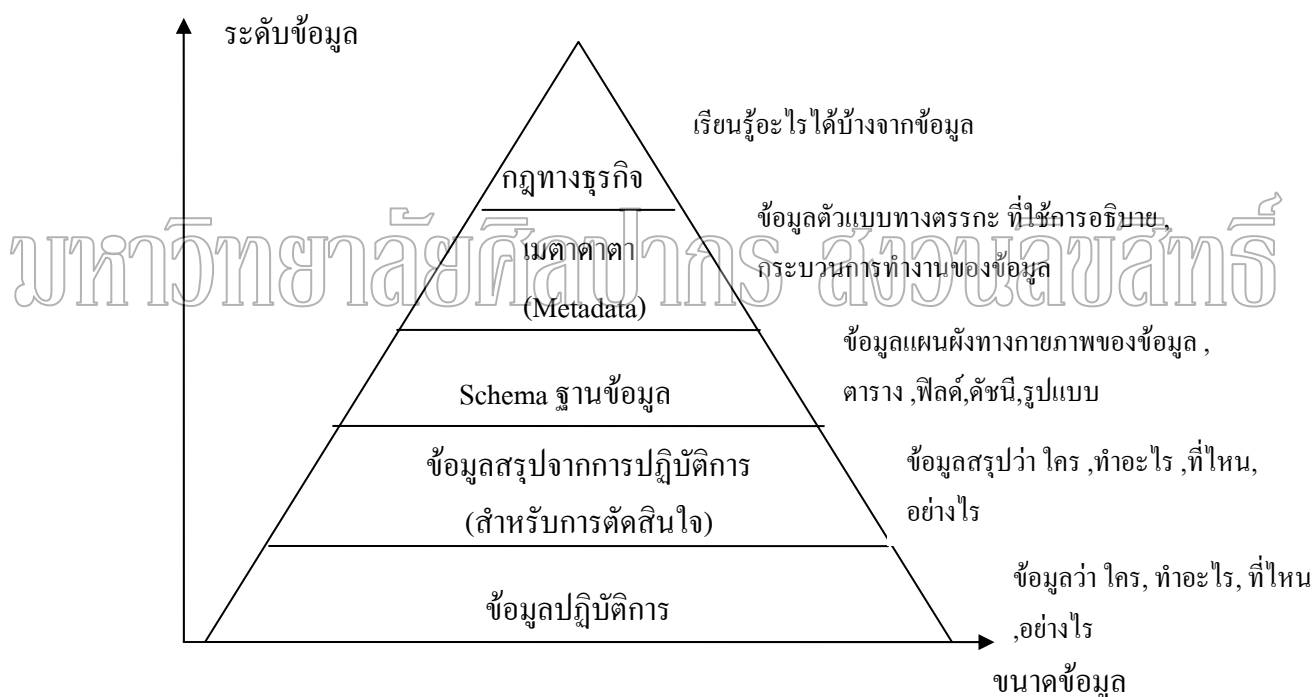
ที่มา : สุธาดวง เรืองรุจิระ , หลักการตลาด (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก,2543),207.

การวิเคราะห์การขายจึงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากกิจกรรมของการขายหรือการจัดจำหน่าย ระบบสารสนเทศสำเร็จรูปที่ใช้ในการวิเคราะห์การขายจึงเป็นการสรุปข้อมูล หรือกราฟเป็นส่วนใหญ่ นอกเสียจากเป็นระบบสารสนเทศเพื่อเป็นการวิเคราะห์โดยเฉพาะจึงจะมีการวิเคราะห์ที่ซับซ้อนมากขึ้น ตัวอย่างของการวิเคราะห์การขายเช่น การประมาณการขาย ข้อมูลสรุปการขายตามช่วงเวลาต่างๆ การเปรียบเทียบข้อมูลการขาย การขายสินค้าสูงสุดและต่ำสุด ซึ่งข้อมูล

เหล่านี้จะช่วยในการตัดสินใจและการวางแผนบริหารของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มยอดขายให้มากขึ้นซึ่งผลที่ได้ตามมาคือผลกำไรของการประกอบการที่มากขึ้น

2. คลังข้อมูลและการคลังข้อมูล (Data warehouse and Data warehousing)

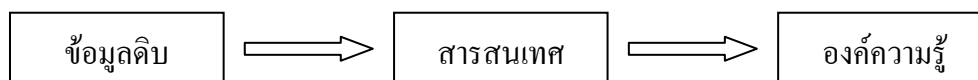
การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการดำเนินการข้อมูลในทางธุรกิจมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 และในกลางปี ค.ศ. 1980 เริ่มนิยมนำฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์(Relational database)มาใช้ในทางธุรกิจ ทำให้มีการสร้างระบบปฏิบัติงานหรือระบบ OLTP (On-Line Transaction Processing) ในธุรกิจโดยคอมพิวเตอร์ส่งผลให้มีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ทำให้จำนวนข้อมูลมีขนาดใหญ่ ข้อมูลเหล่านี้เราจะเรียกว่าข้อมูลการปฏิบัติงาน(Operational data) หรือข้อมูลธุรกรรม(Transaction data)

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของขนาดข้อมูลกับระดับข้อมูล

ที่มา : Michael J.A. Berry and Gordon S. Linoff , Data mining Techniques :For Marketing, Sales, and Customer Relationship Management (Indiana : Wiley Publishing Inc, 2004),475.

จากจำนวนและความซ้ำซ้อนของข้อมูลที่มีมากจากข้อมูลปฏิบัติงานทำให้การได้มาของสารสนเทศนั้นไม่ทันต่อเหตุการณ์(Not the right information at the right time)(Berry And Linoff 2004 : 473) คลังข้อมูลจะช่วยทำให้การได้มาของสารสนเทศทันต่อเหตุการณ์

ภาพที่ 3 กระบวนการสร้างองค์ความรู้

คลังข้อมูล(Data warehouse) เป็นการเก็บข้อมูลในเชิงหัวข้อ(Subject-oriented)ซึ่งทำการรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งต่างๆ(Integrated)โดยจะเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลานาน(Time-variant) และ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูลได้โดยง่าย(Non-volatile)ซึ่งเป็นข้อมูลสำหรับที่ใช้ช่วยการสนับสนุนในการดำเนินการตัดสินใจเพื่อการบริหาร (Roiger and Geatz 2003 : 184)

- Subject-oriented คือข้อมูลจะถูกสร้างและถูกเก็บเก็บในเชิงหัวข้อ โดยจะเก็บเฉพาะข้อมูลที่จำเป็นต่อกระบวนการตัดสินใจ

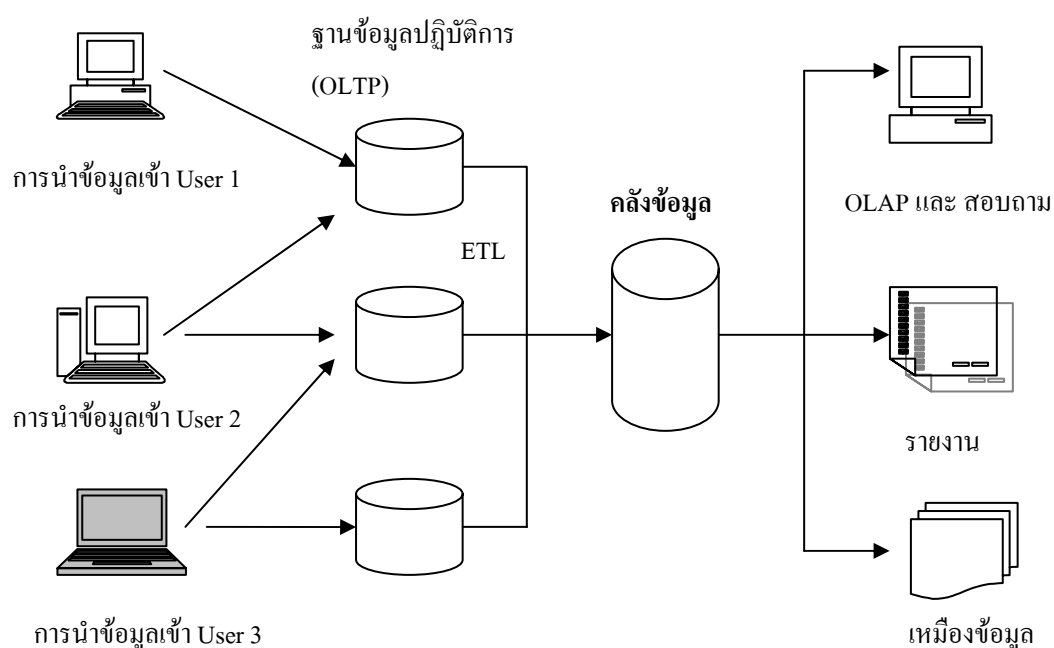
- การรวบรวม (Integrated)เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวกับเซตข้อมูลที่เราต้องการให้มาอยู่ที่เดียวกัน(ในฐานข้อมูลเดียวกัน)พร้อมทั้งทำให้ข้อมูลที่มาจากต่างแหล่งกันนั้นมีความสอดคล้อง

- Time variant ในการเก็บข้อมูลในคลังข้อมูลนั้นจะใช้ระยะเก็บข้อมูลนานเพื่อช่วยการวิเคราะห์ข้อมูล

- Non-volatile ข้อมูลที่อยู่ในคลังข้อมูลจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขง่าย ๆ ผู้ใช้สามารถโหลดหรือเข้าถึงข้อมูลได้เท่านั้น (สุนีย์ พงษ์พินิจกัญญา ม.ป.ป. : 418)

การคลังข้อมูล(Data warehousing)คือการออกแบบและสร้างโครงสร้างของข้อมูลในคลังข้อมูล การเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล การสร้างผลลัพธ์จากข้อมูลที่มี รวมไปถึงการรักษา การปรับปรุงประสิทธิภาพ รวมทั้งวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัคลังข้อมูล

ในวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้นบางครั้งต้องเข้าถึง(Access)ข้อมูลที่มาจากต่างแหล่งข้อมูล(Data source)เพื่อนำมารวมเข้าไว้ด้วยกัน จะต้องมีการทำปรับข้อมูลเพื่อลดความซ้ำซ้อน ความสอดคล้องของข้อมูลที่มาจากต่างแหล่งกัน และความผิดพลาดของข้อมูล รวมทั้งการเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์(Filtering)ซึ่งกระบวนการETL(Extraction,Transformation ,and Load)จะช่วยในการดำเนินการในการโอนถ่ายข้อมูล โดยข้อมูลจะถูกจัดเก็บในลงในฐานข้อมูลที่จะเรียกว่า Data warehouse database บางครั้งเราอาจสร้างชุดข้อมูลที่มีขนาดเล็กกว่าแต่มีลักษณะเหมือนกับคลังข้อมูลเพื่อช่วยการวิเคราะห์ข้อมูลบางปัญหาเฉพาะปัญหา ซึ่งชุดข้อมูลที่สร้างขึ้นเราเรียกว่า Data marts รูปดังต่อไปนี้แสดงถึงสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ของคลังข้อมูล

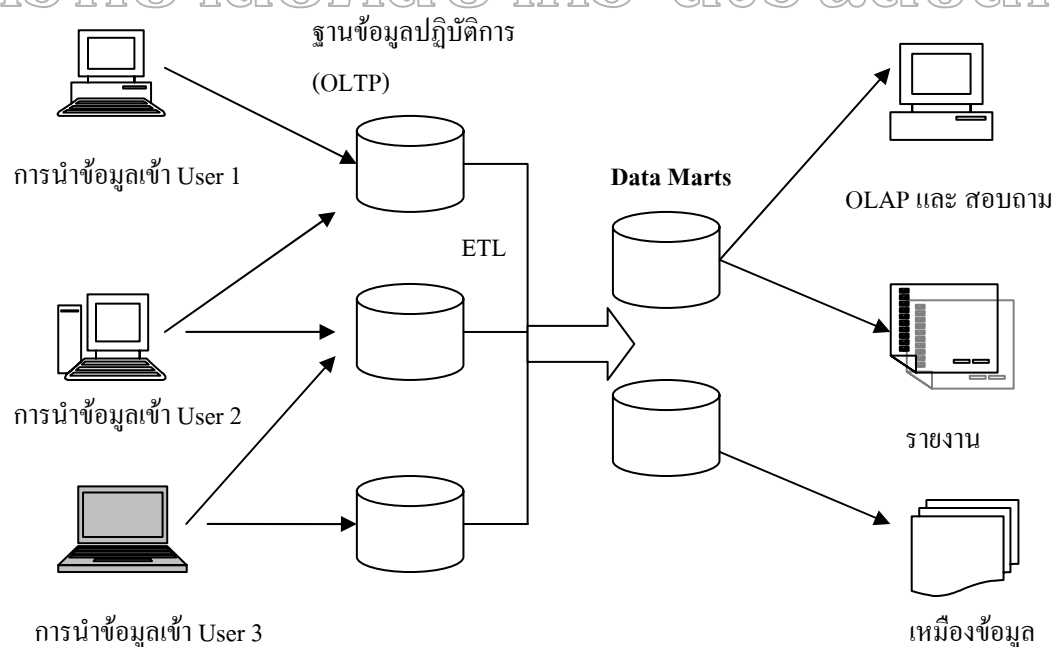

ภาพที่ 4 สถาปัตยกรรมคลังข้อมูลที่ไม่มี Data marts

ที่มา : Sakhr Youness , Professional Data Warehousing with SQL Server 7.0 and OLAP Services

(Birmingham : Wrox Press , 2005), 19 .

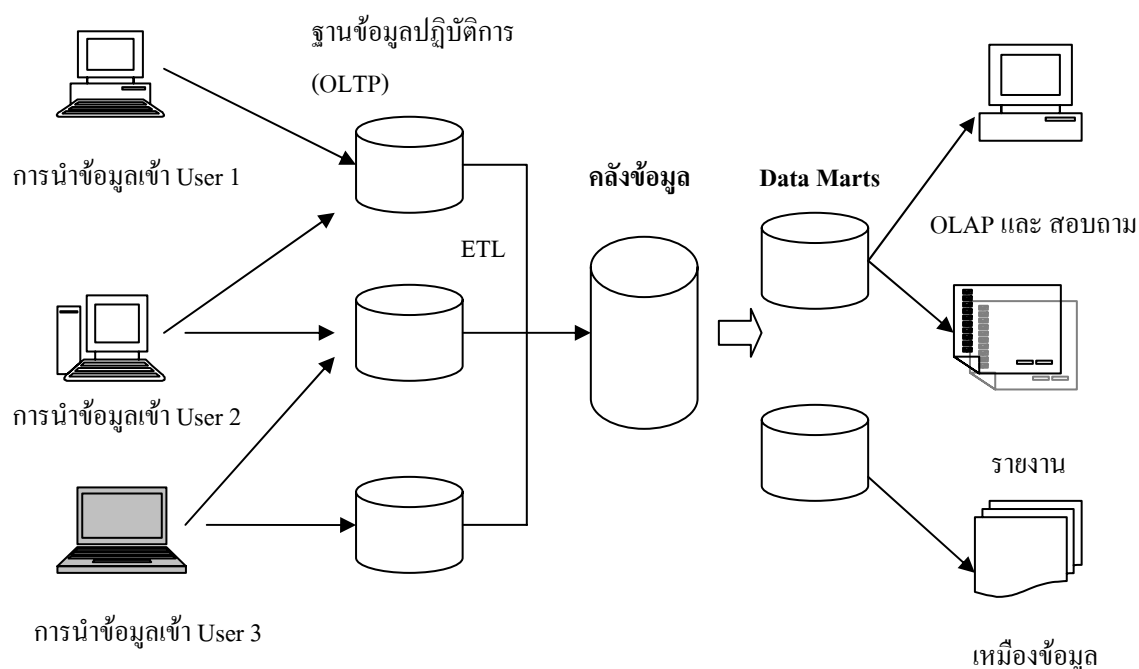
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 5 สถาปัตยกรรมคลังข้อมูลที่ใช้ Data marts แทน คลังข้อมูล

ที่มา : Sakhr Youness , Professional Data Warehousing with SQL Server 7.0 and OLAP Services

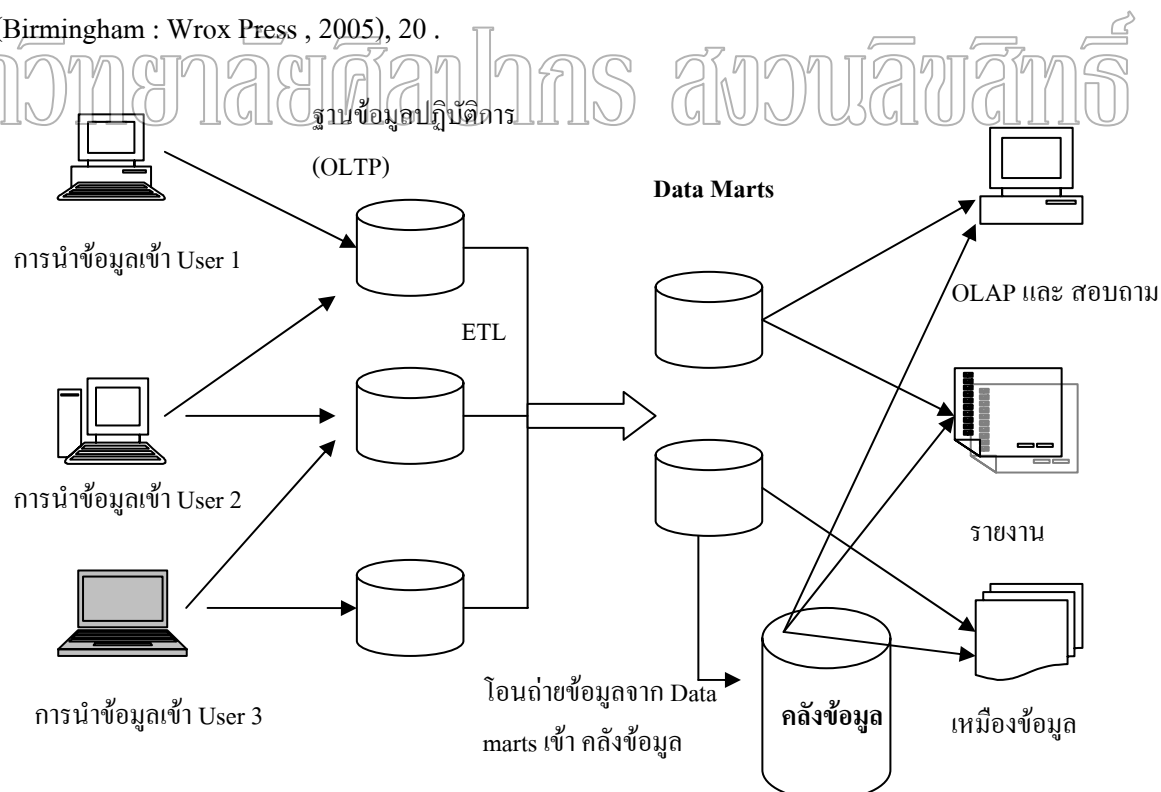
(Birmingham : Wrox Press , 2005), 19 .

ภาพที่ 6 สถาปัตยกรรมคลังข้อมูลที่ใช้ Data marts ที่สร้างจากคลังข้อมูลเท่านั้น

ที่มา : Sakhr Youness , Professional Data Warehousing with SQL Server 7.0 and OLAP Services

(Birmingham : Wrox Press , 2005), 20 .

ภาพที่ 7 สถาปัตยกรรมคลังข้อมูลที่ใช้ทั้งคลังข้อมูลและ Data marts

ที่มา : Sakhr Youness , Professional Data Warehousing with SQL Server 7.0 and OLAP Services

(Birmingham : Wrox Press , 2005), 20 .

2.1 แบบจำลองข้อมูลสำหรับคลังข้อมูล

แบบจำลองข้อมูลเป็นเอกสารที่ใช้แสดงถึงโครงสร้างของข้อมูลว่าข้อมูลมีอิสระหรือมีความสัมพันธ์กับข้อมูลอื่นอย่างไร โดยทั่วไปแล้วเทคนิคแบบจำลองข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบคลังข้อมูลมีอยู่ 2 เทคนิคคือ ตัวแบบเชิงสัมพันธ์(Relational modeling)และ ตัวแบบเชิงมิติ(Dimensional modeling)

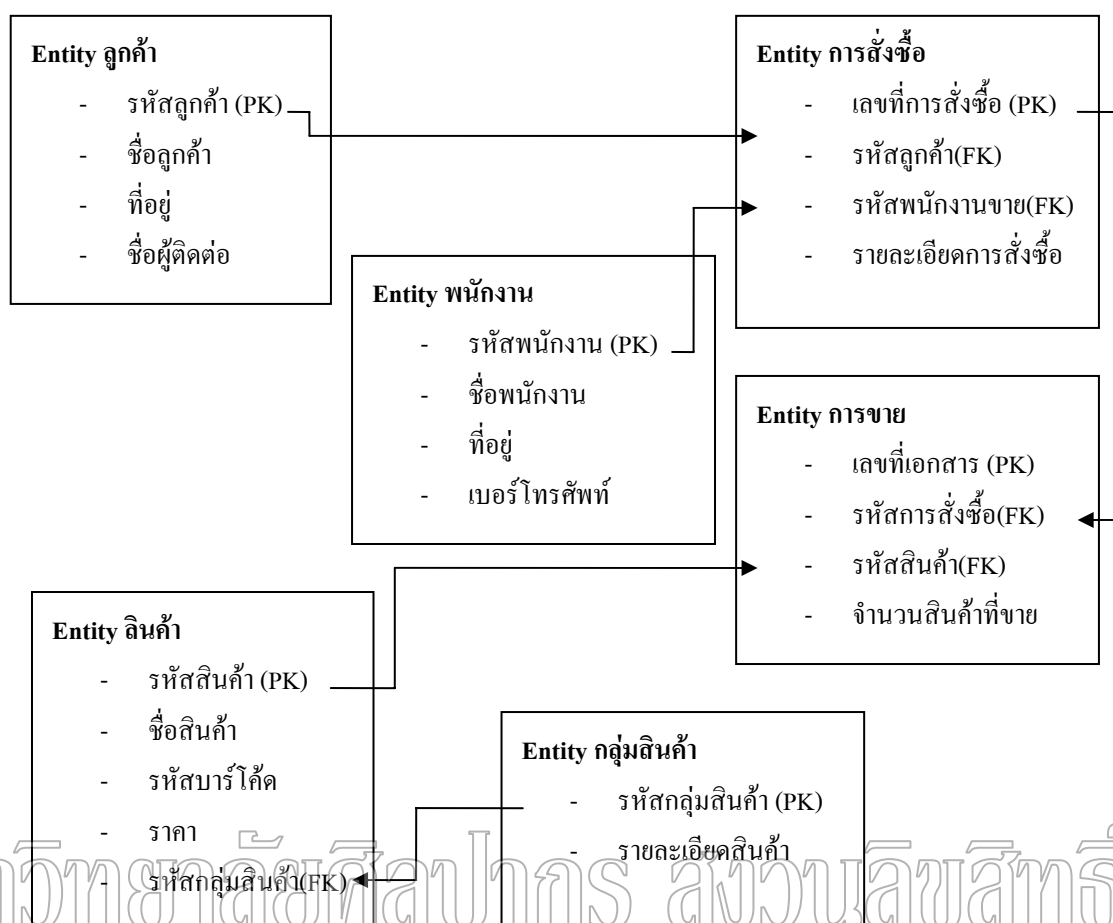
2.1.1 ตัวแบบเชิงสัมพันธ์(Relational Modeling)

คำที่ได้พบเมื่อกล่าวถึงตัวแบบข้อมูลเชิงสัมพันธ์คือ ER Diagram (Entity Relationship Diagram หรือ ERD) ER Diagram เป็นเครื่องมือที่ใช้แสดงโครงสร้างของข้อมูลในเทอมของ entity และความสัมพันธ์ของ entity โดย entity จะแสดงถึงวัตถุ(Object)ที่สามารถสังเกตและจำแนกโดยคุณสมบัติและคุณลักษณะ โดยแอททริบิวต์(Attributes)จะอธิบายถึงคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของ entity กล่าวคือ แอททริบิวต์ถูกกำหนดเป็นส่วนประกอบของentity เช่น entity ของพนักงานจะมีแอททริบิวต์ที่อธิบายคุณลักษณะคือ ชื่อ ที่อยู่ ตำแหน่ง เงินเดือน เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่าง entity โดยจะมีแอททริบิวต์ที่มีคุณสมบัติมีความเป็นเอกลักษณ์(Uniqueness property) เป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแถวซึ่งจะเรียกว่าคีย์(Key) และยังเป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง entity ซึ่งคีย์มีหลายประเภทเช่น คีย์หลัก(Primary key), คีย์รอง(Secondary key), คีย์นอก(Foreign key), คีย์คู่แข่ง(Candidate key)

คีย์หลักคือ แอททริบิวต์ที่แต่ละเรคคอร์ด(Record)ในตารางมีเพียงค่าเดียวและไม่เป็นค่าว่าง คีย์หลักสามารถประกอบไปด้วยแอททริบิวต์เดียวหรือหลายแอททริบิวต์รวมกัน ซึ่งในกรณีที่หลายแอททริบิวต์รวมกันเราจะเรียกว่า Composite primary key และเมื่อรู้คีย์หลัก ก็จะสามารรถเข้าถึงแอททริบิวต์อื่นได้ อาจกล่าวได้ว่าคีย์หลักเป็นตัวแทนของเรคคอร์ด

คีย์นอกคือ แอททริบิวต์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตารางหรือentity โดยคีย์นอกจะเป็นคีย์หลักของอีกตาราง คีย์นอกจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างตาราง

ความสัมพันธ์จะมีอยู่ 3 ลักษณะคือ one-to-one, one-to-many และ many-to-many (Roiger and Geatz 2003 : 181) ตัวอย่างเช่น สามเณร-ภรรยา จะเป็นความสัมพันธ์แบบ one-to-one, พ่อ-ลูก เป็นความสัมพันธ์แบบ one-to-many เนื่องจากพ่อหนึ่งคนสามารถมีลูกได้หลายคน และ ครู-ลูกศิษย์ เป็นความสัมพันธ์แบบ many-to-many เนื่องจากครู 1 คนสามารถมีลูกศิษย์ได้หลายคนและลูกศิษย์ 1 คนสามารถมีครูได้หลายคนเช่นกัน

ภาพที่ 8 ตัวอย่าง ER Diagram

การที่ ER Diagram จะสมบูรณ์นั้น จะต้องมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้ดี หลักของการวิเคราะห์คือการทำนอร์มัลไลเซชัน(Normalization)ทำให้ตัวแบบอยู่ในรูปแบบบรรทัดฐาน (Normal form) การทำนอร์มัลไลเซชันมีรูปแบบการออกแบบอยู่ 6 รูปแบบซึ่งจะเป็นการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล โดยการทำนอร์มัลไลเซชันนั้นไม่จำเป็นต้องทำให้ครบทั้ง 6 รูปแบบ จะขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและผู้ทำการวิเคราะห์ โดยทั่วไปแล้วรูปแบบบรรทัดฐานที่นิยมใช้ในปัจจุบันมีอยู่ 3 รูปแบบและสามารถนิยามได้ดังนี้

1. รูปแบบบรรทัดฐานขั้นที่ 1 (First normal form หรือ 1NF) คือทุกแอททริบิวต์จะต้องมีค่าเดียว
2. รูปแบบบรรทัดฐานขั้นที่ 2 (Second normal form หรือ 2NF) ต้องเป็น 1NF และทุกแอททริบิวต์ที่ไม่ใช่คีย์หลักต้องขึ้นอยู่กับคีย์หลักทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งคือทุกแอททริบิวต์ที่ไม่ใช่คีย์ต้องไม่ขึ้นอยู่กับเพียงบางส่วนของคีย์หลัก

3. รูปแบบบรรทัดฐานขั้นที่ 3 (Third normal form หรือ 3NF) ต้องเป็น 2NF และ ไม่มีแอททริบิวต์ที่ไม่เป็นคีย์หลักขึ้นอยู่กับคีย์หลักอื่น หรืออีกนัยหนึ่งทุกแอททริบิวต์ที่ไม่ใช่คีย์หลักไม่มีคุณสมบัติในการกำหนดค่าของแอททริบิวต์อื่นที่ไม่ใช่คีย์หลัก

ตัวอย่างการทำนอร์มัลไลเซชัน

จากข้อมูลการลงทะเบียนซึ่งมีแอททริบิวต์รหัสนักศึกษา ชื่อนักศึกษา รหัสอาจารย์ ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา รหัสวิชา ชื่อวิชาที่ลงทะเบียน หมู่เรียน หน่วยกิต แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลตัวอย่างการลงทะเบียน

รหัส นักศึกษา	ชื่อนักศึกษา	รหัส อาจารย์	ชื่ออาจารย์	รหัสวิชา	ชื่อวิชาที่ ลงทะเบียน	หมู่ เรียน	หน่วย กิต
45308301	สมชาย พล จันทร์	K1059	สัมพันธ์ เย็น สำราญ	729101	เศรษฐศาสตร์ เบื้องต้น	01	3
				729111	คณิตศาสตร์ และสถิติ	01	3
				999211	คอมพิวเตอร์ เบื้องต้น	01	3
45308302	สุทิสฯ พินิจไพ ฑูรย์	K1011	ศิริภัทรา เหมือนมาลัย	729111	คณิตศาสตร์ และสถิติ	02	3
				999211	คอมพิวเตอร์ เบื้องต้น	02	3
				729104	การจัดการ การเงิน	01	3

จากตารางข้อมูลการลงทะเบียนจะเห็นได้ว่านักเรียนหนึ่งคนสามารถลงทะเบียนได้มากกว่า 1 วิชาและโดยบางวิชาอาจเปิดสอนได้มากกว่า 1 หมู่เรียน จากนิยาม 1NF จะเห็นว่าตารางการลงทะเบียนยังไม่เป็น 1NF เนื่องจากมีบางแอททริบิวต์ที่มีข้อมูลอยู่หลายค่า จะทำการนอร์มัลไลเซชัน ให้เป็น 1NF จะแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการทำ 1NF

รหัส นักศึกษา	ชื่อนักศึกษา	รหัส อาจารย์	ชื่ออาจารย์	รหัสวิชา	ชื่อวิชาที่ ลงทะเบียน	หมู่ เรียน	หน่วย กิต
45308301	สมชาย พล จันทร์	K1059	สัมพันธ์ เย็น สำราญ	729101	เศรษฐศาสตร์ เบื้องต้น	01	3
45308301	สมชาย พล จันทร์	K1059	สัมพันธ์ เย็น สำราญ	729111	คณิตศาสตร์ และสถิติ	01	3
45308301	สมชาย พล จันทร์	K1059	สัมพันธ์ เย็น สำราญ	999211	คอมพิวเตอร์ เบื้องต้น	01	3
45308302	สุทิสฯ พินิจไพ ทुरย์	K1011	ศิริภัทรา เหมือนมาลัย	729111	คณิตศาสตร์ และสถิติ	02	3
45308302	สุทิสฯ พินิจไพ ทुरย์	K1011	ศิริภัทรา เหมือนมาลัย	999211	คอมพิวเตอร์ เบื้องต้น	02	3
45308302	สุทิสฯ พินิจไพ ทुरย์	K1011	ศิริภัทรา เหมือนมาลัย	729104	การจัดการ การเงิน	01	3

จาก 1NF ตรวจสอบพบว่าต้องใช้แอททริบิวต์รหัสนักศึกษาและรหัสวิชาเป็นคีย์หลัก จะเห็นได้ว่ามีแอททริบิวต์บางแอททริบิวต์ขึ้นอยู่กับส่วนหนึ่งของคีย์ เช่น ชื่อของนักศึกษาขึ้นอยู่กับรหัสนักศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคีย์หลัก ดังนั้นยังไม่เป็น 2NF จะทำการนอร์มัลไลเซชัน ให้เป็น 2NF จะแสดงได้ดังตารางที่ 3 , 4 และ 5 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการทำ 2NF

รหัสนักศึกษา	ชื่อนักศึกษา	รหัสอาจารย์	ชื่ออาจารย์
45308301	สมชาย พลจันทร์	K1059	สัมพันธ์ เย็นสำราญ
45308302	สุทิสฯ พินิจไพทुरย์	K1011	ศิริภัทรา เหมือนมาลัย

ตารางที่ 4 ตัวอย่างการทำ 2NF

รหัสวิชา	ชื่อวิชาที่ลงทะเบียน	หน่วยกิต
729101	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น	3
729111	คณิตศาสตร์และสถิติ	3
999211	คอมพิวเตอร์เบื้องต้น	3
729104	การจัดการการเงิน	3

ตารางที่ 5 ตัวอย่างการทำ 2NF

รหัสนักศึกษา	รหัสวิชา	หมู่เรียน
45308301	729101	01
45308301	729111	01
45308301	999211	01
45308302	729111	02
45308302	999211	02
45308302	729104	01

จากตารางที่ 3 , 4 และ 5 ซึ่งเป็น 2NF จะพบว่าในตารางที่ 3 พบว่าจะใช้รหัสนักศึกษาเป็นคีย์หลัก ตารางที่ 4 จะใช้รหัสวิชาเป็นคีย์หลัก และ ตารางที่ 5 จะใช้รหัสนักศึกษาและรหัสวิชาเป็นคีย์หลัก จากการตรวจสอบในตารางที่ 3 พบชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาขึ้นอยู่กับรหัสอาจารย์ ดังนั้นยังไม่เป็น 3NF จะทำการนอร์มัลไลเซชัน ให้เป็น 3NF ดังแสดงในตารางที่ 6 และ 7

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการทำ 3NF

รหัสนักศึกษา	ชื่อนักศึกษา	รหัสอาจารย์
45308301	สมชาย พลจันทร์	K1059
45308302	สุทิศา พินิจไพฑูรย์	K1011

ตารางที่ 7 ตัวอย่างการทำ 3NF

รหัสอาจารย์	ชื่ออาจารย์
K1059	สัมพันธ์ เข็นสำรา
K1011	ศิริภัทรา เหมือนมัลย์

จากการทำออร์เมอไลเซชัน เราสามารถเขียนความสัมพันธ์ในการลงทะเบียน รูปของฟังก์ชันได้ดังนี้

รหัสนักศึกษา -> ชื่อนักศึกษา , รหัสอาจารย์

รหัสอาจารย์ -> ชื่ออาจารย์

รหัสวิชา -> ชื่อวิชา , หน่วยกิต

รหัสนักศึกษา,รหัสวิชา -> หมู่เรียน

วัตถุประสงค์ในการทำออร์เมอไลเซชันคือการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และจากการกระทำได้กล่าวมีประโยชน์อื่นในเรื่องต่างๆด้วยเช่น ทำให้ประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บ ทำให้ลดปัญหาข้อมูลขาดความถูกต้อง(Data integrity) ลดปัญหาที่เกิดจากการปรับปรุง เพิ่มเติม และลบข้อมูล

2.1.2 ตัวแบบเชิงมิติ(Dimensional Modeling)

ตัวแบบเชิงมิติเป็นเทคนิคที่ใช้สำหรับช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหลัก โดยตัวแบบเชิงมิติมุ่งประเด็นไปที่ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเช่น ยอดขาย จำนวนที่ขาย น้ำหนัก เป็นต้น การใช้ตัวแบบเชิงมิติช่วยในการสร้างคลังข้อมูลจะมีความง่ายต่อการสร้างคลังข้อมูลและเข้าใจง่ายกว่าการใช้ตัวแบบเชิงสัมพันธ์ แต่ตัวแบบเชิงมิตินั้นก็ต้องอาศัยความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์ของตัวแบบเชิงสัมพันธ์เช่นเดียวกัน ตัวแบบที่จะใช้มีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ชนิดคือ ตัววัด(Measures) ข้อเท็จจริง(Facts) และมิติ(Dimensions) ซึ่งจะประกอบกันเป็นลักษณะของ Cube ด้วยลักษณะนี้จึงช่วยให้แสดงข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลตามความต้องการผู้ใช้ได้ดี

ข้อเท็จจริง(Facts) เป็นชุดของความสัมพันธ์ของรายการข้อมูล ตัววัด และเนื้อหาข้อมูล ที่แสดงถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในรายการธุรกิจ ธุรกิจ หรือเหตุการณ์ที่สามารถช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจหรือการดำเนินการทางธุรกิจ เช่น เมื่อต้องการดูการขายของบริษัทแบ่งตามคลังสินค้าแบ่งตามไตรมาส ซึ่งจะทำให้สามารถทราบถึงรายได้หรือกำไรสุทธิได้ นั่นคือข้อเท็จจริงที่เราสนใจจากข้อมูลที่ต้องการแสดงให้เห็น

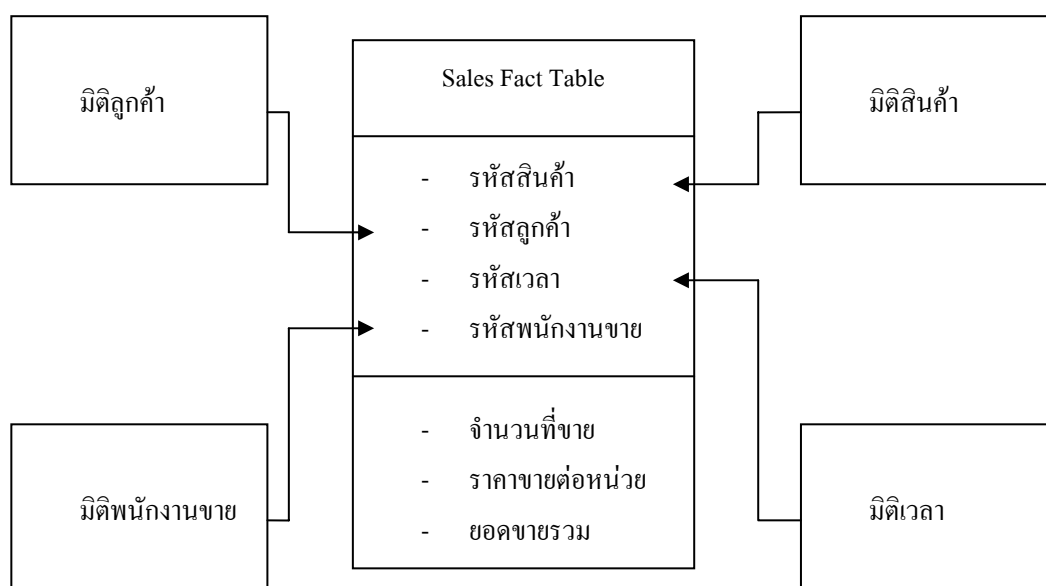
มิติ(Dimension) เป็นมุมมองของตัววัด เป็นส่วนช่วยในการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เราสนใจ เนื่องจากมิติช่วยให้เราเห็นถึงความแตกต่างของข้อเท็จจริงนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ยอดขายรวมสามารถแสดงมุมมองของคลัง เมือง หรือพื้นที่ในการขาย ซึ่งทั้งสามระดับนั้นก็จะเป็นสมาชิกของมิติภูมิศาสตร์ที่ใช้ในการขาย ในตัวแบบเชิงมิตินั้นข้อมูลทุกข้อมูลที่มีค่าเดียวกันในมิติเดียวกันนั้นจะถูกรวมกันหรือถูกรูปข้อมูลให้เหลือเป็นเพียงค่าเดียวในแต่ละมิติ

	มิติ(Dimension)			ตัววัด(Measure)
	ไตรมาส	ชนิดสินค้า	จังหวัด	ยอดขาย(B)
ข้อเท็จจริง ที่ 1 →	ไตรมาส 1 ,2548	เสื้อผ้า	กรุงเทพ	560000
ข้อเท็จจริง ที่ 2 →	ไตรมาส 2 ,2548	กระโปรง	นครปฐม	450000
ข้อเท็จจริง ที่ 3 →	ไตรมาส 3 ,2548	กางเกง	เชียงใหม่	790000

ภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อเท็จจริง มิติ และตัววัด

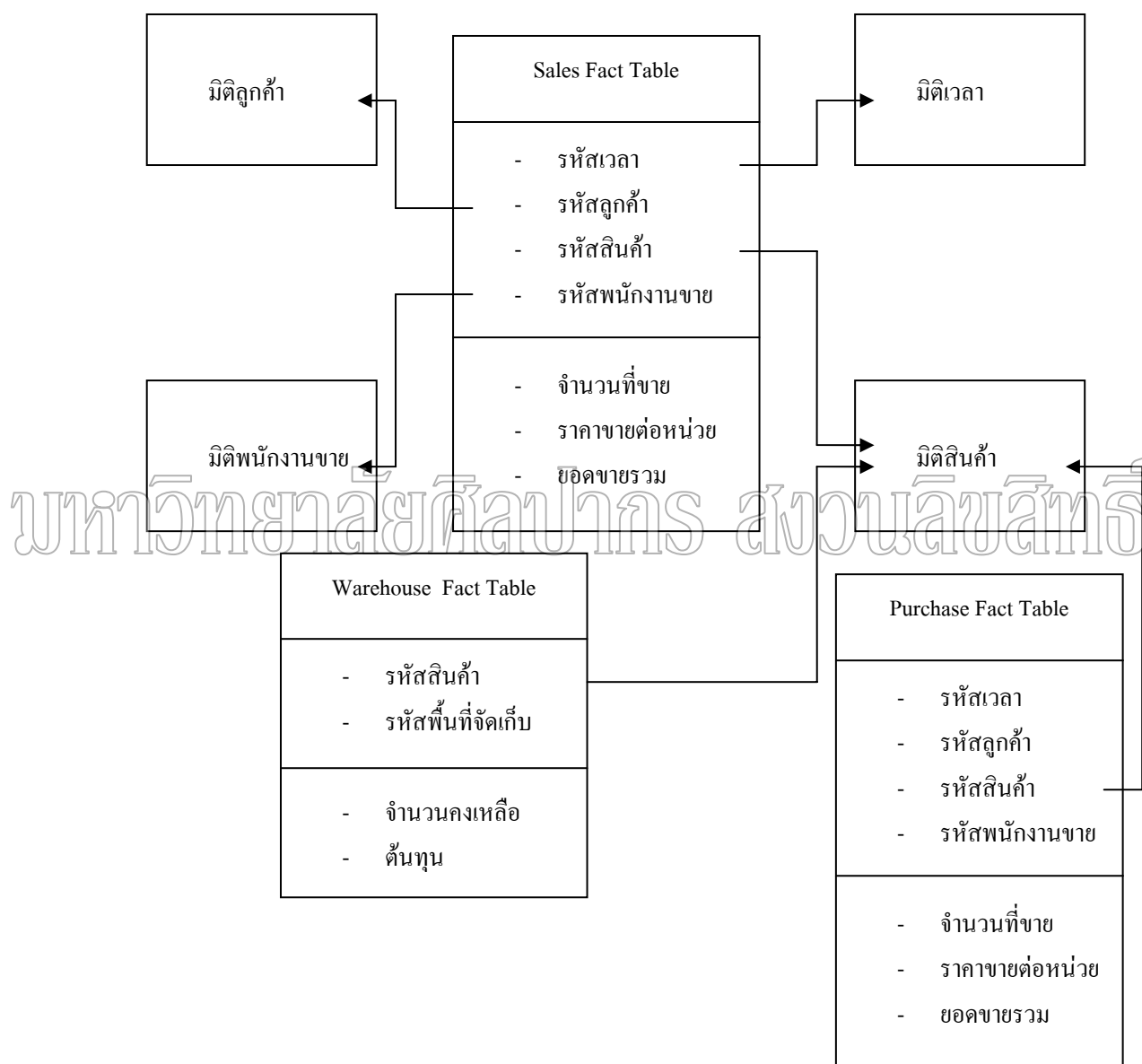
จากรูปเป็นการแสดงให้เห็นถึงข้อมูลการขาย ที่อาศัยการออกแบบโดยใช้ตัวแบบเชิงมิติ โดยมี ยอดขายเป็นตัววัด โดยมี ไตรมาส ชนิดสินค้า จังหวัดเป็นมิติ ประกอบกันเป็นข้อเท็จจริงที่แสดงตามดังรูป ซึ่งเรียกตารางในภาพที่9 ว่า ตารางข้อเท็จจริง(Fact table)โดย Schema ที่ใช้มีอยู่ในคลังข้อมูลมีอยู่ 3 แบบด้วยกันคือ

1. Star schema เป็น Schema ที่เข้าใจง่ายและเป็นที่ยอมรับโดยจะมี Fact table อยู่ตรงกลางและมีตารางที่เก็บค่าอธิบายมิติซึ่งเรียกว่า Dimension table มีความสัมพันธ์อยู่รอบๆ ซึ่งจะมี Fact table เท่านั้นที่ใช้ Multiple join ไปยัง Dimension table ที่อยู่รอบๆ โดยการเชื่อมของ Dimension table อื่นๆไปยัง Fact table จะมีลักษณะเป็น Single join (สุนีย์ พงษ์พินิจกัญญา ม.ป.ป. : 423) เมื่อมองลักษณะของDiagram แล้วจะคล้ายกับดาว

ภาพที่ 10 Star schema

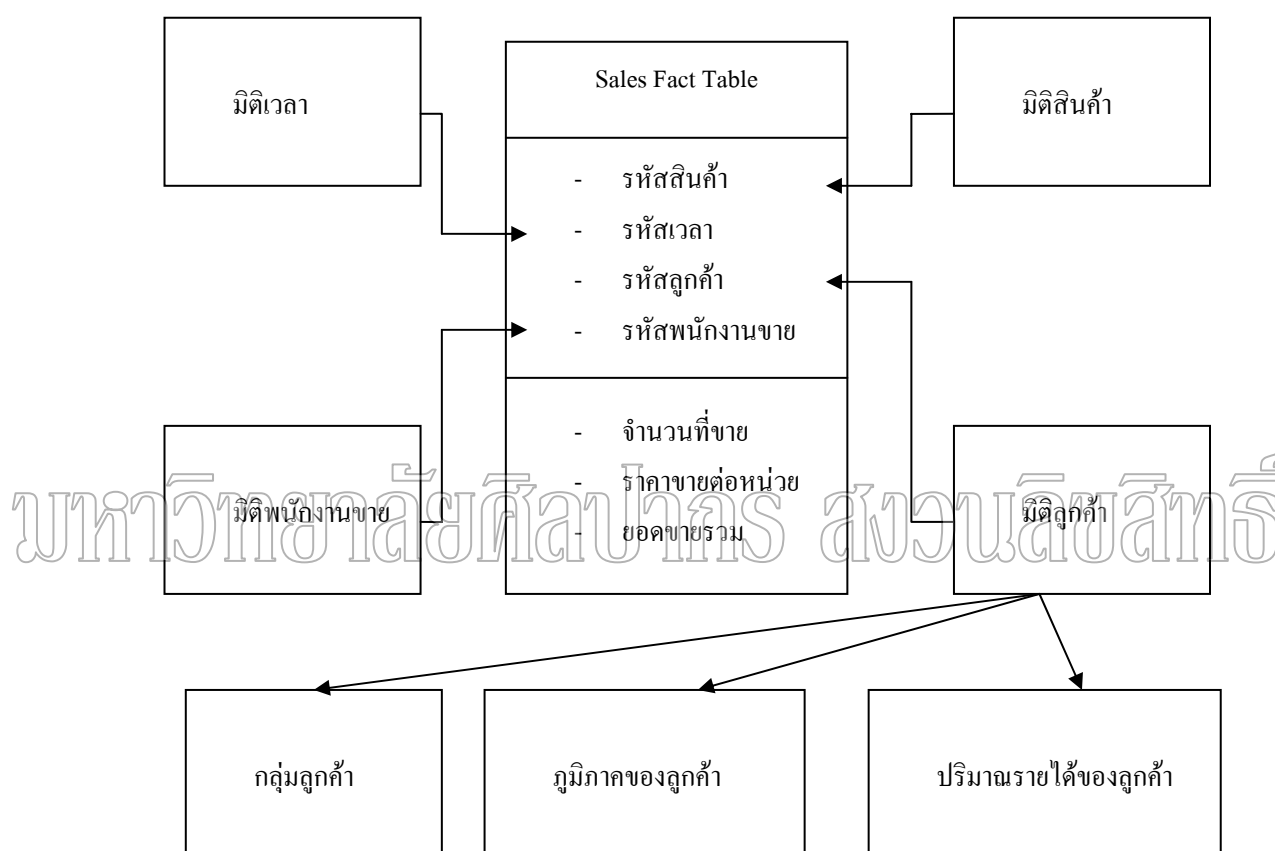
2 . Constellation schema จะมีลักษณะเหมือนกับ Star schema แตกต่างตรงที่จะมี Fact table มากกว่าหนึ่ง ดังนั้น Dimension table จะสามารถเชื่อมกับ Fact table ในลักษณะ Multiple join แต่ Constellation schema ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากมีความซับซ้อนมากทำให้การเรียกใช้ข้อมูลค่อนข้างยุ่งยาก (Youness 2005 : 68)

ภาพที่ 11 Constellation schema

3. Snowflake schema จากที่ทราบแล้วว่า Star schema เป็น Schema ที่เข้าใจง่ายที่จะใช้แสดงข้อมูลในการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามบางครั้งเมื่อข้อมูลมากขึ้นทำให้ข้อมูลใน Dimension table

มากขึ้น เพื่อเป็นการทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงทำการแบ่งข้อมูลของ Dimension table ออกมา (Youness 2005 : 70) จึงเป็นลักษณะของ Snowflake Schema ดังนั้น กล่าวได้ว่า Snowflake schema จะแตกต่างกับ Star schema ตรงที่ Dimension table จะถูกแบ่งย่อยออกมาและมีการเชื่อมความสัมพันธ์กับ Dimension table เดิม

ภาพที่ 12 Snowflake schema

เนื่องจากคลังข้อมูลจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลธุรกรรมจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อช่วยในการวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องมีส่วนใดส่วนหนึ่งในคลังข้อมูลสำหรับใช้พจนานาลักษณะของข้อมูลแหล่งที่มา รูปแบบ ข้อกำหนดในการใช้งาน รวมทั้งการควบคุมข้อมูลและกระบวนการต่างๆที่มีอยู่ในคลังข้อมูลซึ่งส่วนนี้จะเรียกว่าเมตาดาตา(Metadata) (กิตติพงศ์ กลมกล่อม 2548 : 168-169) ตัวอย่างข้อมูลในเมตาดาตาคือ

- คำอธิบายและแหล่งที่มาของแต่ละฟิลด์

- ควรจะโหลดหรือปรับปรุงข้อมูลเมื่อใด
- ความปลอดภัยและสิทธิที่เข้าถึงข้อมูล
- การเชื่อมโยงกับระบบอื่น เป็นต้น

2.2 การโอนถ่ายข้อมูล

การโอนถ่ายข้อมูลมีความสำคัญต่อคลังข้อมูลเนื่องจากคลังข้อมูลจะทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล(Data source)ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการในการรวบรวมข้อมูลทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งจะมีการโอนถ่ายข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆสู่คลังข้อมูล และการโอนถ่ายข้อมูลจากคลังข้อมูลสู่ Data marts การโอนถ่ายข้อมูลจะมี 2 ส่วนคือ

1. Data acquisition เป็นส่วนที่รับและเตรียมข้อมูลก่อนที่จะนำข้อมูลเข้าคลังข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลใด (กิตติพงศ์ กลมกล่อม 2548 : 118) หน้าที่หลักของ Data acquisition คือ

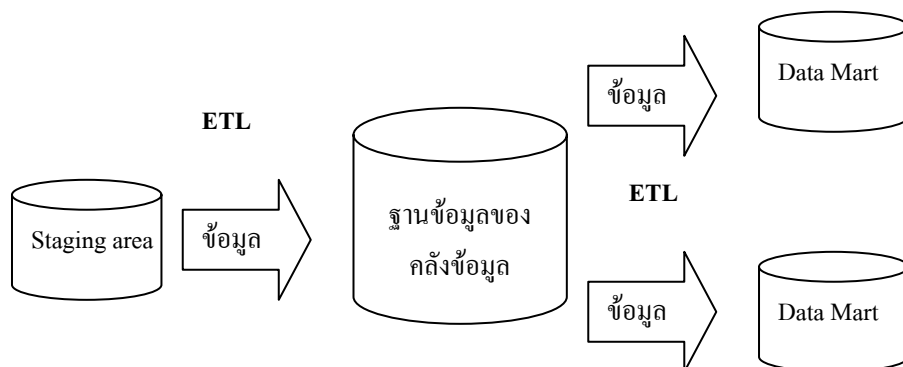
- ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นพร้อมทั้งแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดให้มีความถูกต้อง เช่น ข้อมูลที่เป็นตัวเลขต้องมีค่าเป็นตัวเลข
- ทำการกรองข้อมูลที่ไม่ต้องการหรือมีความผิดพลาดที่อาจจะทำให้คลังข้อมูลเกิดความผิดพลาดในขณะทำงาน เช่น ไวรัสมัลแวร์
- การรักษาความปลอดภัยในการส่งข้อมูล เช่น การตรวจสอบสิทธิผู้ส่งข้อมูล
- แจ้งเตือนข้อมูลที่ผิดพลาด

2. Data staging area เป็นส่วนแปลงข้อมูลที่ได้รับจาก Data acquisition ให้อยู่ในรูปแบบที่คลังข้อมูลกำหนด หรือตามตัวแบบคลังข้อมูล อีกทั้งยังมีกระบวนการต่างๆ ที่อยู่ในส่วนของ Data staging area(กิตติพงศ์ กลมกล่อม 2548 : 144-145) เช่น การเป็นที่พักข้อมูลและสำรองข้อมูลชั่วคราว (Temporary backup) ในระหว่างการโอนถ่ายข้อมูลก่อนที่จะนำข้อมูลเข้าสู่คลังข้อมูล กระบวนการทำความสะอาดข้อมูล (Data cleansing) และการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลนั้นจะแตกต่างกับส่วนของ Data acquisition เนื่องจาก Data staging area สามารถติดต่อกับทั้งในส่วนของ Data acquisition และคลังข้อมูล แต่ Data acquisition ไม่สามารถติดต่อกับส่วนของคลังข้อมูล ดังนั้นการตรวจสอบข้อมูลในส่วนของ Data staging area เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและยังสามารถตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่มีอยู่ในคลังข้อมูลเดิม เช่น การตรวจสอบรหัสสินค้าที่สอดคล้องหรือมีอยู่จริงในคลังข้อมูล

กระบวนการที่จะนำข้อมูลจากส่วนหนึ่งไปยังอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า ETL (Extraction ,Transformation and Load) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 กระบวนการ คือ

1. Extract คือกระบวนการของการดึงข้อมูลออกจากแหล่งข้อมูล

2. Transform คือ กระบวนการแปลงข้อมูลจากโครงสร้างเดิมจากแหล่งข้อมูล(Source) ให้อยู่ในรูปแบบโครงสร้างข้อมูลปลายทาง(Destination)
3. Load คือ กระบวนการนำข้อมูลที่แปลงรูปแบบแล้วเข้าสู่แหล่งข้อมูลปลายทาง

ภาพที่ 13 ETL

โดยภาษาที่ใช้ในการจัดการข้อมูลในฐานข้อมูลนั้นอาจจะใช้ ภาษา SQL (Structured Query Language) ช่วยในการจัดการข้อมูล โดยภาษา SQL เป็นภาษาทางด้านฐานข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ภาษาที่ใช้สำหรับนิยามข้อมูล (Data Definition Language :DDL) จะกลุ่มของคำสั่งที่ใช้ในการกำหนดโครงสร้างต่าง ๆ ของฐานข้อมูล
2. ภาษาที่ใช้ในการจัดการข้อมูล(Data Manipulation Language :DML) จะเป็นกลุ่มคำสั่งที่ใช้ในการเรียกดู เปลี่ยนแปลง เพิ่มหรือลบข้อมูล
3. ภาษาที่ใช้ในการควบคุม(Data Control Language :DCL) เป็นกลุ่มคำสั่งที่ใช้ในการควบคุมข้อมูล เช่น การเรียกใช้ข้อมูลพร้อมกัน การกำหนดความปลอดภัยของข้อมูล

2.3 การสร้างผลลัพธ์หรือการวิเคราะห์ข้อมูลในคลังข้อมูล

โดยทั่วไปแล้วจะมีการดำเนินการที่นิยมทำอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ รายงานและสอบถาม (Report and Query) , วิเคราะห์แบบหลายมิติ(Multidimensional data analysis) หรือการทำการประมวลผลในเชิงวิเคราะห์แบบออนไลน์(On-Line-Analytic Processing หรือ OLAP),และเหมืองข้อมูล(Data mining) โดยเหมืองข้อมูลจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

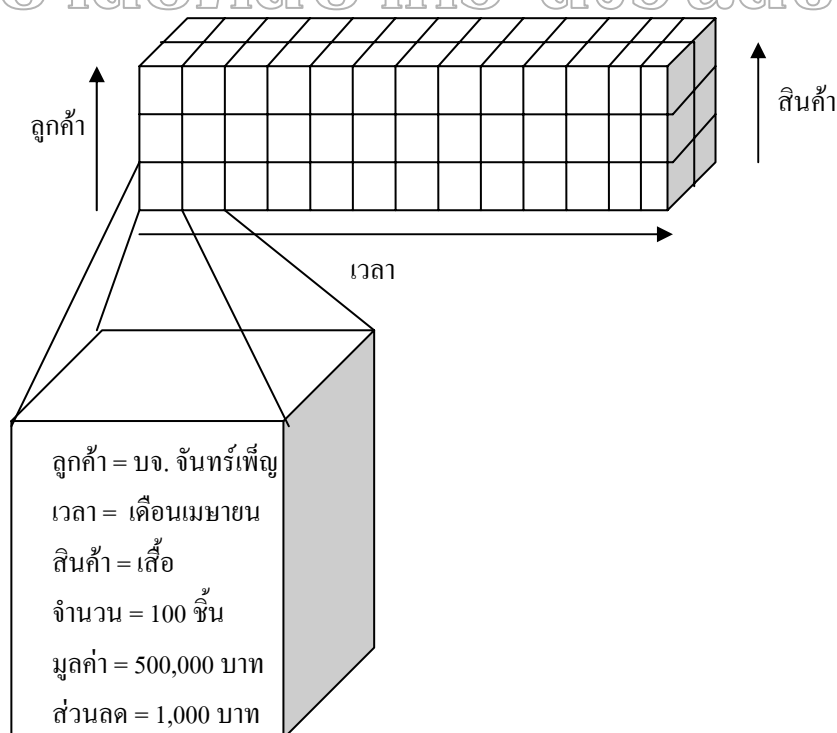
ข้อแตกต่างระหว่างรายงานและสอบถามกับ OLAP คือรายงานและสอบถามจะทำการประมวลผลจากฐานข้อมูลทุกครั้งที่การเรียกใช้แต่ OLAP จะทำการประมวลผลไว้ก่อนในช่วงเวลา

ที่ข้อมูลไม่ได้ถูกใช้งานหรือข้อมูลที่มีการสรุปไว้แล้วในCubeเมื่อเรียกดูข้อมูลจะมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วกว่า ในบางครั้งเครื่องมือที่ใช้สร้างระบบ On-Line Analytic Processing(OLAP) จะนำเอาวิธีการเหมือนข้อมูลเข้าไปรวมอยู่ด้วยสำหรับเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการวิเคราะห์

รายงานและสอบถาม จะเป็นการใช้โปรแกรมหรือระบบที่เรียกว่า “ระบบสร้างรายงาน (Report generator)” เพื่อใช้ข้อมูลที่เกิดจากการปฏิบัติงานหรือในคลังข้อมูลมาประมวลผล เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ(กิตติพงศ์ กลมกล่อม 2548 :11) โดยรายงานที่ได้ไม่มีความซับซ้อนมากนัก กล่าวคือเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดในการวิเคราะห์ข้อมูลในคลังข้อมูล

วิเคราะห์แบบหลายมิติ(Multidimensional data analysis) หรือการทำการประมวลผลในเชิงวิเคราะห์แบบออนไลน์(On-Line-Analytic Processing หรือ OLAP)ซึ่งต่อไปเราจะเรียกว่า OLAP ซึ่งเป็นวิธีการสอบถามที่สนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลในสภาพแวดล้อมหลายมิติ ที่ประกอบไปด้วยมิติ(Dimension)และตารางข้อเท็จจริง(Fact Table) ซึ่งตารางข้อเท็จจริง คือ ข้อเท็จจริงที่เราต้องการวิเคราะห์เช่นยอดขาย ผลกำไร จำนวนสินค้าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นต้น ในตารางข้อเท็จจริง จะประกอบไปด้วย Measure เป็นข้อมูลที่ต้องการวัดทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative)และเชิงคุณภาพ(Qualitative) กับข้อมูลที่ใช้เชื่อมความสัมพันธ์กับมิติ

(Dimension) โดยที่ข้อมูลจะถูกเก็บอยู่ในรูปของลูกบาศก์ที่มีหลายมิติซึ่งเรียกว่า Cube

ภาพที่ 14 ลักษณะของ Cube

การใช้ระบบ OLAP ช่วยตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้รวดเร็วขึ้น สามารถใช้ได้กับปัญหาทางธุรกิจที่เกิดขึ้นจริง ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในองค์กรและยังใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Youness 2005 :10) จึงทำให้เพิ่มรายได้และผลกำไรมากขึ้น ตัวอย่างเช่น แผนกขายใช้ OLAP เป็นเครื่องมือในการทำวิเคราะห์ขาย ช่วยให้แผนกขายสามารถขายโดยใช้เทคนิคการขายที่ดีที่สุด และทราบว่าสินค้าใดที่จะขายได้มากกว่าสินค้าชนิดอื่น หรืออย่างเช่นแผนกการตลาดใช้ OLAP เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การส่งเสริมการขาย วิเคราะห์ลูกค้า เป็นต้น โดยลักษณะเด่นของ OLAP มีลักษณะดังนี้

1. สามารถมองข้อมูลได้หลายมิติ(Multidimensional views of data หรือ Data cubes) โดยปกติแล้วตัวแบบทางธุรกิจสามารถมองข้อมูลได้หลายมิติ(Youness 2005 :11) ตัวอย่างเช่น การขายเราสามารถมองยอดขายในมิติของเวลา สินค้า สถานที่ ลูกค้า เป็นต้น โดยที่มิติของเวลาเราอาจจะดูข้อมูลเป็นรายเดือน รายไตรมาส รายปี ในมิติสถานที่ที่สามารถดูข้อมูลตามลักษณะภูมิศาสตร์ มิติของสินค้าสามารถดูข้อมูลตามกลุ่มของสินค้า ในการมองข้อมูลหลายมิตินั้นจะอ้างถึง data cube ซึ่ง cube ในตัวแบบทางธุรกิจอาจจะมิติได้มากกว่าสามมิติ

2. สามารถที่จะคำนวณข้อมูลได้มากขึ้น(Calculation-intensive) เนื่องจาก OLAP จะทำการสรุปข้อมูลตามลำดับชั้น ทำให้สามารถทำการคำนวณที่ซับซ้อนได้มากขึ้น(Youness 2005 :12) เช่นเปอร์เซ็นต์ของจำนวนรวมทั้งหมด ค่าเฉลี่ยแบบเคลื่อนที่ เปอร์เซ็นต์การเจริญเติบโต ซึ่งOLAP ถูกออกแบบมาให้รองรับการคำนวณที่ซับซ้อน ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อการตัดสินใจมากขึ้น โดยปกติแล้วระบบ OLTP(On-Line Transaction Processing)เป็นระบบที่ใช้ในการรวบรวมและจัดการข้อมูล แต่ระบบOLAP จะเป็นระบบที่ใช้สร้างสารสนเทศจากข้อมูลที่ถูกรวบรวมซึ่งจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

3. สามารถคำนวณข้อมูลตามเวลาได้ (Time-Intelligence) กล่าวคือ เวลาเป็นมิติที่นิยมใช้มากในระบบ OLAP มิติของเวลานั้นสามารถใช้ในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการดำเนินการทางธุรกิจ (Youness 2005 :12) ตัวอย่างเช่น ในการพิจารณาการปฏิบัติงานของเดือนปัจจุบันกับการปฏิบัติงานของเดือนที่ผ่านมา หรือ การเปรียบเทียบผลกำไรขององค์กรในไตรมาสล่าสุดกับไตรมาสเดียวกันในปีที่ผ่านมา เป็นต้น

2.4 การดำเนินการกับ OLAP

1. Roll up และ Drill down

เนื่องจาก OLAP จะมีการสรุปข้อมูลตามมิติต่างๆ ที่เราสนใจและข้อมูลตามมิตินั้นจะมีการเก็บอยู่ในลักษณะของลำดับชั้น ดังนั้น Roll up และ Drill down คือการเปลี่ยนแปลงระดับความละเอียด

ของลำดับชั้นของมิติในการพิจารณาข้อมูล โดยการดำเนินการนี้จะใช้กับ Snowflakes schema เป็นส่วนใหญ่ (กิตติตพงศ์ กลมกล่อม 2548 : 110)

โดยการ Roll up จะเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับความละเอียดจากระดับที่เล็กไปสู่ระดับที่ใหญ่กว่า และ Drill down จะเป็นการเปลี่ยนแปลงในตรงกันข้ามกัน กล่าวคือจะเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับความละเอียดจากระดับที่ใหญ่ไปสู่ระดับที่เล็กกว่า ตัวอย่างการทำ Roll up และ Drill down พิจารณาตารางข้อเท็จจริงของการขายแยกตามภูมิภาค (Region) ร้านค้า(Shop) ประเภทสินค้า (Product type) และสินค้า (Product) ซึ่งแสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ตัวอย่างตารางข้อเท็จจริงของการขาย(Sale Fact Table)

Region	Shop	Product type	Product	Amount
ภาคเหนือ	A	เสื้อ	เสื้อแขนยาว	100,000
ภาคเหนือ	A	เสื้อ	เสื้อแขนยาว	200,000
ภาคใต้	B	กางเกง	กางเกงขายาว	200,000
ภาคใต้	B	กางเกง	กางเกงขาสั้น	250,000
ภาคใต้	B	กระโปรง	กระโปรงสั้น	150,000
ภาคใต้	C	กระโปรง	กระโปรงสั้น	300,000

จาก Sale fact table สามารถสร้าง Cube ได้ดังนี้

ตารางที่ 9 ตัวอย่าง Cube ที่ได้จากตารางข้อเท็จจริงของการขาย

		Product Type	กระโปรง	กางเกง	กางเกง	เสื้อ
		Product	กระโปรงสั้น	กางเกงขายาว	กางเกงขาสั้น	เสื้อแขนยาว
Region	Shop					
ภาคใต้	B		150,000	200,000	250,000	
ภาคใต้	C		300,000			
ภาคเหนือ	A					300,000

จาก Cube ดังกล่าวจะแสดงการทำ Roll up และ Drill down ได้ดังนี้

Region	Sum
ภาคใต้	900,000
ภาคเหนือ	300,000

	Product Type	กระโปรง	กางเกง	เสื้อ
Region				
ภาคใต้		450,000	450,000	
ภาคเหนือ				300,000

	Product Type	กระโปรง	กางเกง	เสื้อ
Region	Shop			
ภาคใต้	B	150,000	450,000	
ภาคใต้	C	300,000		
ภาคเหนือ	A			300,000

	Product Type	กระโปรง	กางเกง	กางเกง	เสื้อ
	Product	กระโปรงสั้น	กางเกงขายาว	กางเกงขาสั้น	เสื้อแขนยาว
Region	Shop				
ภาคใต้	B	150,000	200,000	250,000	
ภาคใต้	C	300,000			
ภาคเหนือ	A				300,000

ภาพที่ 15 การทำ Drill down และ Roll up

2. Slice

เป็นพิจารณาเฉพาะบางส่วนของ Cube ที่เราสนใจ เพราะในบางครั้งถ้า Cube มีขนาดใหญ่ การพิจารณาข้อมูลทั้งหมดอาจทำให้ยากต่อการพิจารณา การวิเคราะห์โดยการแบ่ง Cube ออกมาเฉพาะบางส่วน จะช่วยให้ง่ายขึ้นต่อการพิจารณา จากตารางข้อเท็จจริงของการขาย ในตารางที่ 9 จะทำการ Slice เฉพาะข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

ตารางที่ 10 ตัวอย่างการทำ Slice

	Product Type	กระโปรง	กางเกง	กางเกง
	Product	กระโปรงสั้น	กางเกงขายาว	กางเกงขาสั้น
Region	Shop			
ภาคใต้	B	150,000	200,000	250,000
ภาคใต้	C	300,000		

3. Dice

เป็นการพลิกแกนของมิติใน Cube ซึ่งเป็นตอบสนองมุมมองตามความต้องการของผู้วิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตัวอย่าง โดยใช้ Cube จากตารางข้อเท็จจริงของการขาย

ตารางที่ 11 ตัวอย่างการทำ Dice

Region	ภาคใต้	ภาคเหนือ
Shop		
B	600,000	
C	300,000	
A		300,000

3. การทำเหมืองข้อมูล(Data mining)

3.1 นิยามของเหมืองข้อมูล

เหมืองข้อมูลคือกระบวนการในการค้นหาความสัมพันธ์ รูปแบบ และแนวโน้มของข้อมูลจากข้อมูลที่ถูกเก็บรวบรวมไว้เป็นจำนวนมากโดยจะใช้เทคนิคทางสถิติหรือเทคนิคทางคณิตศาสตร์ (Berry and Linoff 2004 :7) นอกจากนี้แล้วเหมืองข้อมูลยังมีผู้ให้นิยามอีกหลายนิยาม เช่น เหมืองข้อมูล คือกลั่นกรองสารสนเทศที่อยู่ฐานข้อมูลขนาดใหญ่โดยใช้เทคนิคของ machine learning ,วิธีทางสถิติ ,วิธีทางคณิตศาสตร์ ,วิธีทางฐานข้อมูล และการแสดงข้อมูลในรูปแบบรายงานต่าง ๆ (Cabena and other : quoted in Daniel T. Larose 2003 : 2) หรือ เหมืองข้อมูลเป็นการค้นหาวิเคราะห์ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่จากข้อมูลขนาดใหญ่ซึ่งอาจจะเป็นการค้นหารูปแบบหรือกฎ โดยใช้เทคนิคทางสถิติ ทางคณิตศาสตร์หรือเทคนิคทางวิทยาการคอมพิวเตอร์

จากนิยามการทำเหมืองข้อมูลจะช่วยให้สามารถได้สารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อมูล และยังเป็นการใช้ข้อมูลอย่างคุ้มค่า แต่การทำเหมืองข้อมูลเป็นวิธีการที่ค่อนข้างยุ่งยากจึงต้องนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์เช่น SPSS , SAS ,Minitab ,Oracle ,Microsoft SQL Server หรือโปรแกรมทางสถิติและทางคณิตศาสตร์ต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันโปรแกรมสำเร็จรูปมีการนำคุณสมบัติการทำเหมืองข้อมูลเพิ่มเติมเข้ามา ทั้งนี้ผู้ทำเหมืองข้อมูลยังสามารถพัฒนาโปรแกรมเองเพื่อเข้ามาช่วยวิเคราะห์เองได้ด้วย

3.2 วิวัฒนาการของเหมืองข้อมูล

เทคนิคเหมืองข้อมูลเป็นผลจากการวิจัยและกระบวนการพัฒนาผลผลิตเป็นเวลานาน โดยเริ่มระยะแรกในปี ค.ศ. 1960 เริ่มมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการดำเนินการทางธุรกิจ ในการวิเคราะห์ข้อมูลระยะแรกเป็นของเทคนิค Data collection เป็นการใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ซึ่งเป็นการคำนวณข้อมูลอย่างง่ายเช่น การหาค่าเฉลี่ย หรือผลรวม สารสนเทศที่สร้างขึ้นมาในระยะนี้เป็นการตอบคำถามทางธุรกิจเช่น รายได้รวม หรือรายได้เฉลี่ยในแต่ละคาบเวลา ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 เป็นระยะเป็นของเทคนิค Data access มีการใช้เทคโนโลยีฐานข้อมูลมาช่วยในการเก็บข้อมูล มีเริ่มมีการใช้ระบบการจัดการรายงานเป็นเครื่องมือในการช่วยสร้างสารสนเทศ ปี ค.ศ. 1990 เป็นระยะของเทคนิค Data navigation โดยเริ่มมีการใช้ ฐานข้อมูลเชิงหลายมิติ ,OLAP และคลังข้อมูลเพื่อเข้ามาตอบคำถามและปัญหาต่างๆ ที่ซับซ้อนขึ้น พร้อมทั้งให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ยอดขายรวมในแต่ละภูมิภาคแยกตามคาบระยะเวลาที่ต้องการ สุดท้ายในปี ค.ศ. 2000 เป็นระยะเริ่มใช้เทคนิค เหมืองข้อมูล(Data mining) ซึ่งเป็นวิเคราะห์ที่หาสารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลจำนวนมาก

ตารางที่ 12 วิวัฒนาการของเหมืองข้อมูล

เทคนิค(ปีที่เริ่ม)	คำถามหรือปัญหาทางธุรกิจ	เทคโนโลยีที่เกิดขึ้น
Data collection(1960s)	ค่าเฉลี่ยของรายได้ห้าเดือนที่ผ่านมา	คอมพิวเตอร์,เทป,disks
Data Access (1980s)	ยอดขายที่นิวยอร์กเมื่อเดือนเมษายน	ฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์,SQL,ODBC
Data Navigation(1990s)	ยอดขายที่นิวยอร์กเมื่อเดือนเมษายนโดยแยกตามเมืองต่างๆ	OLAP,ฐานข้อมูลเชิงมิติ,คลังข้อมูล
เหมืองข้อมูล(2000)	อะไรน่าจะเกิดขึ้นจากการขายในบอสตันของเดือนหน้า เพราะอะไร	อัลกอริทึมขั้นสูง,ฐานข้อมูลขนาดใหญ่,การประมวลคอมพิวเตอร์หลายขั้นตอน

ที่มา : Chris Rygielski, Jyun-Cheng Wang and David C. Yen , “Data mining Techniques for Customer Relationship Management” *Technology In Society* 24 (2002):484.

3.3 ตัวแบบการดำเนินการของเหมืองข้อมูล

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการทำเหมืองข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญของ Knowledge Discovery in Data (KDD) ดังนั้นเราสามารถใช้ตัวแบบในการทำ KDD เข้ามาช่วย ซึ่ง KDD คือ กระบวนการในการกำหนดและการแสวงหารูปแบบที่ชัดเจน เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์และเข้าใจได้จากสิ่งที่มีซ่อนอยู่ในข้อมูล จึงมีลักษณะของการดำเนินการเหมือนกัน โดยตัวแบบการดำเนินการมีอยู่หลายตัวแบบด้วยกันแต่ที่น่าสนใจจะขอยกมาเพียง 3 ตัวแบบ คือ

3.3.1 ตัวแบบ nine step of KDD มี 9 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดปัญหาและขอบเขตพร้อมทั้งศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น
2. สร้างเซตข้อมูลเป้าหมายที่จะใช้ในการ KDD โดยข้อมูลที่ใช้จะต้องใช้แก้ปัญหาหรือตอบคำถามที่กำหนดได้
3. Data Cleaning and preprocessing เป็นกระบวนการที่ใช้ในเตรียมและตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง ก่อนที่จะนำไปใช้งาน
4. Data reduction and projection เป็นขั้นตอนของการสรุปข้อมูลและลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล
5. เลือกฟังก์ชันของเหมืองข้อมูลเพื่อใช้ในการบรรยายข้อมูล หรือการสร้างฟังก์ชันในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. เลือก algorithm(s) ของเหมืองข้อมูลที่จะใช้ในการแก้ปัญหาหรือตอบคำถามที่กำหนดไว้
7. ทำเหมืองข้อมูล
8. การแปลความหมายของเหมืองข้อมูล
9. นำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้

3.3.2 ตัวแบบการดำเนินการ KDD (KDD Process Model) จะมีลักษณะที่คล้ายกับตัวแบบใน

3.3.1 แต่จะมีการลดขั้นตอนให้เหลือเพียง 7 ขั้นตอน (Roiger and Geatz 2003 : 148 -163)คือ

- 1) กำหนดลักษณะของจุดมุ่งหมาย(Goals identification) วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้คือ การกำหนดปัญหาหรือคำถามหรือจุดมุ่งหมายที่จะดำเนินการให้ชัดเจน ตัววัดความสำเร็จในการดำเนินการ ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ ต้นทุนของการดำเนินการ การเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการทำเหมืองข้อมูล การรับคำปรึกษาของผู้เชี่ยวชาญ การวางแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรขององค์กร รวมทั้งการวางแผนการบำรุงรักษาและการปรับปรุงระบบหลังการดำเนินงานเสร็จแล้ว โดยเป็นการวางแผนระยะยาว

- 2) การสร้างเซตข้อมูลเป้าหมาย (Creating a target data set) เป็นการกำหนดตัวแปรที่จะใช้จากแหล่งข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลนั้นอาจได้มาจากคลังข้อมูล ฐานข้อมูลธุรกรรม หรือมาจากแฟ้มงานต่างๆ เช่น แฟ้มงานสเปรดชีต(Spreadsheet)

3) การเตรียมข้อมูล(Data preprocessing) เป็นการทำความสะอาดข้อมูล (Data cleaning) ตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง พร้อมทั้งแจ้งเตือนข้อมูลที่ไม่ถูกต้องให้ทราบก่อนที่ข้อมูลจะถูกนำไปใช้

4) การแปลงข้อมูล(Data transformation) จะเป็นการทำให้ข้อมูลอยู่รูปแบบตามความจำเป็นต่างๆ ซึ่งมีหลายเหตุผลด้วยกัน จะยกตัวอย่างการแปลงข้อมูลที่เราคุ้นเคยกันเช่น

- Data normalization เป็นการแปลงข้อมูลโดยจะเปลี่ยนค่าข้อมูลให้อยู่ในรูปมาตรฐานอันดับที่กำหนด เนื่องจากบางครั้งอัลกอริทึมที่ใช้ในการทำเหมืองข้อมูลมีค่าอยู่ในช่วงที่กำหนด เช่นการใช้อัลกอริทึม Neural networks ในการจำแนกซึ่งค่าสเกลของตัวเลขที่ใช้วัดจะอยู่ในช่วง 0 และ 1 วิธีการ Data normalization มีอยู่หลายวิธี เช่น

Decimal scaling เป็นการหารข้อมูลด้วยตัวเลขโดยส่วนมากตัวเลขที่เรานำมาหารนั้นจะใช้เลขสิบยกกำลัง เช่นถ้าเราพบว่าข้อมูลมากและน้อยสุดอยู่ในช่วง -1000 ถึง 1000 ถ้าเราต้องการให้ข้อมูลอยู่ในช่วง -1 ถึง 1 เราจะนำ 1000 มาหาร

Min-Max normalization เป็นเทคนิคที่ต้องรู้ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุดของข้อมูล จะทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นอยู่ในช่วง 0 และ 1

$$newValue = \frac{originalValue - oldMax}{oldMax - oldMin}$$

การทำให้ข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบมาตรฐาน Z (Z-scores) โดยต้องทราบค่าเฉลี่ย

(μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(σ)

$$newValue = \frac{originalValue - \mu}{\sigma}$$

- การเปลี่ยนชนิดของข้อมูล (Data type conversion) เทคนิคเหมืองข้อมูลบางเทคนิคไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเป็นข้อมูลเชิงกลุ่มได้ จึงต้องทำการแปลงข้อมูลเชิงกลุ่มให้เป็นตัวเลขก่อนการวิเคราะห์

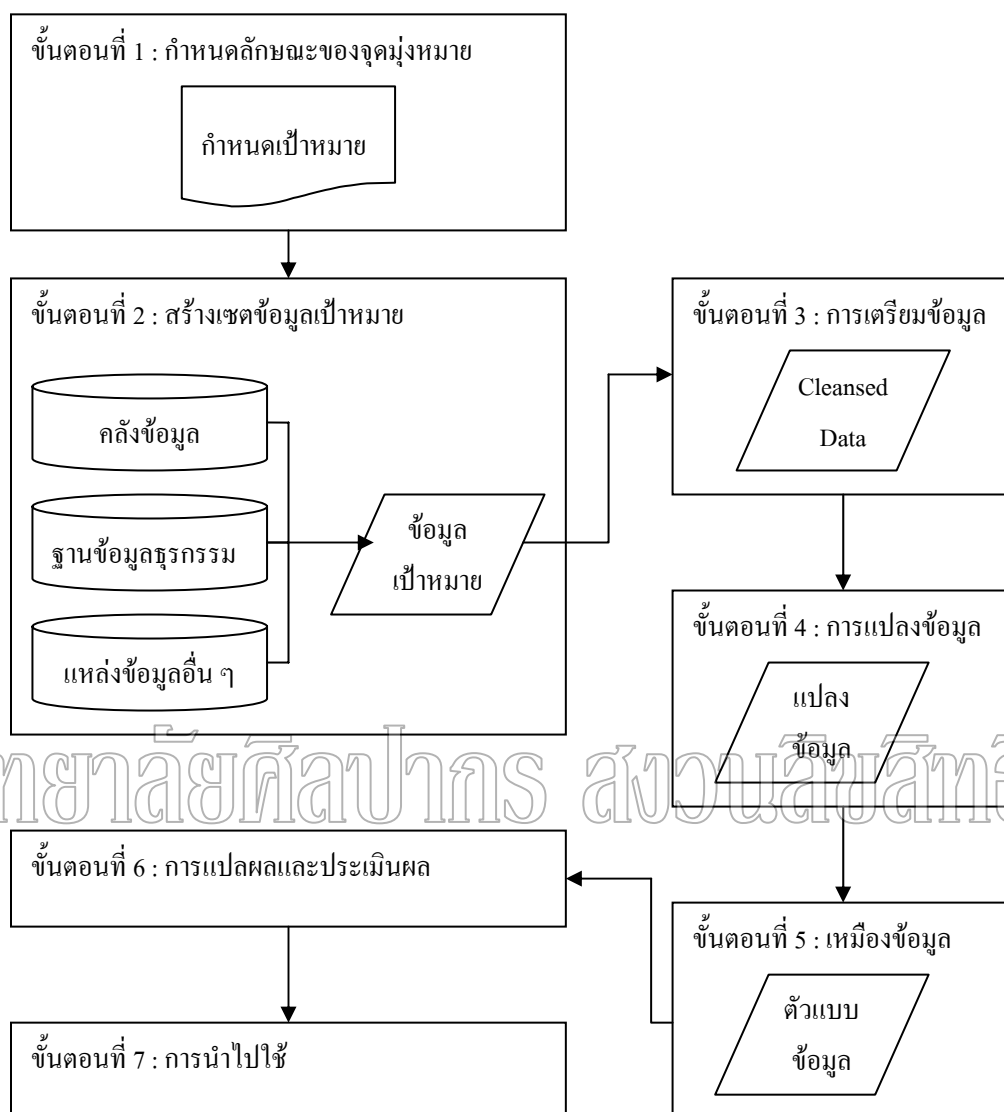
5) การทำเหมืองข้อมูล (Data mining) เป็นการเลือกอัลกอริทึมในการทำเหมืองข้อมูลบางครั้งสามารถเลือกอัลกอริทึมได้หลายวิธี กำหนดข้อมูลว่าจะใช้ข้อมูลใดเป็นข้อมูลที่สร้างและข้อมูลใดใช้ในการทดสอบผลลัพธ์ รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล

6) การแปลผลและการประเมินผล(Interpretation and evaluation) เป็นการพิจารณาผลลัพธ์จากขั้นตอนที่ 5 ว่าจะสามารถตอบคำถามหรือแก้ปัญหาจากขั้นตอนที่ 1 หรือไม่ ตัดสินใจว่าจะกระทำในขั้นตอนที่ 5 ซ้ำหรือไม่ และรวมถึงการแปลผลไปให้ยังผู้ใช้ข้อมูลเข้าใจ

7) การนำไปใช้(Taking action) เมื่อลงความเห็นว่าจะนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้อ้องค์ความรู้นั้นจะถูกรวมเข้าเข้ากับระบบที่ใช้อยู่เช่น

- การสร้างระบบรายงานเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้

- การทำระบบจดหมายโดยส่งรายการส่งเสริมการขายให้กับลูกค้าตามกลุ่ม

ภาพที่ 16 Seven-step KDD Process model

ที่มา : Richard J. Roiger and Michael W. Geatz , Data Mining : A Tutorial – Based Primer (Minnesota : Pearson Education Inc, 2003) ,149.

3.3.3 CRISP-DM(Cross-Industry Standard Process for Data Mining) ในปี ค.ศ. 1996 ได้มีความร่วมมือของ DaimlerChrysler(Daimler-Benz) SPSS(ISL) และ NCR เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการทำเหมืองข้อมูล และในกลางปี ค.ศ. 1999 จึงได้นำเสนอตัวแบบ CRISP-DM โดยตัวแบบ CRISP-DM จะดำเนินการโครงการเหมืองข้อมูลในลักษณะวงจรชีวิต โดยมี 6 ระยะด้วยกัน(Larose 2005 : 5)คือ

ระยะที่ 1 การทำความเข้าใจธุรกิจ (Business understanding phase) เป็นศูนย์กลางในการพิจารณาวัตถุประสงค์และความต้องการของธุรกิจ เป็นการเริ่มต้นกำหนดปัญหาที่จะใช้เหมืองข้อมูลและเป็นการเริ่มต้นการวางแผนในการพัฒนา

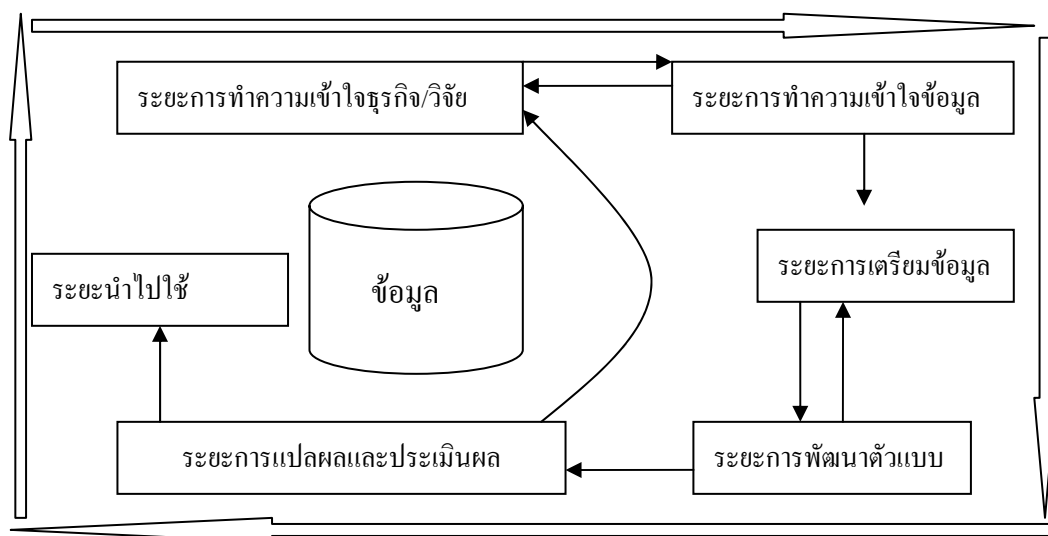
ระยะที่ 2 การทำความเข้าใจข้อมูล (Data understanding phase) เป็นการพิจารณาชุดข้อมูลที่จะใช้และการตั้งสมมุติฐานที่จะใช้ในการแก้ปัญหา

ระยะที่ 3 การเตรียมข้อมูล (Data preparation phase) เป็นการเลือกแอททริบิวต์ เร็คคอร์ด และตาราง ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล รวมทั้งการทำความสะอาดข้อมูล(data clean) สำหรับข้อมูล que เลือกใช้ในการทำเหมืองข้อมูล

ระยะที่ 4 พัฒนาตัวแบบ(Modeling phase) ระยะนี้จะเป็นการเลือกและประยุกต์เทคนิคที่จะใช้ทำเหมืองข้อมูล

ระยะที่ 5 การแปลผลและการประเมินผล(Evaluation phase) เป็นการวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่ได้ว่าผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดคุณสมบัติที่จะใช้ของตัวแบบที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

ระยะที่ 6 การนำไปใช้(Deployment phase) เมื่อตัวแบบของเหมืองข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์แล้ว ระยะที่ 6 จะเป็นการวางแผนและการนำตัวแบบเหมืองข้อมูลไปประยุกต์งาน

ภาพที่ 17 ตัวแบบ CRISP-DM

ที่มา : Daniel T. Larose , Discovering Knowledge in Data :an Introduction to Data Mining (New Jersey : John Wiley & Sons Inc, 2005), 6 .

เมื่อเปรียบเทียบตัวแบบการดำเนินการ KDD ใน 3.3.2 และตัวแบบ CRISP-DM ใน 3.3.3 โดย ระยะที่ 1 และ 2 จะเทียบเท่ากับขั้นตอนที่ 1 ของ ตัวแบบการดำเนินการ KDD และระยะที่ 3 จะรวมขั้นตอนที่ 2,3 และ 4 ของตัวแบบการดำเนินการ KDD และระยะที่ 4,5 และ 6 จะเหมือนกับขั้นตอนที่ 5,6 และ 7 ของตัวแบบการดำเนินการ KDD

3.4 เทคนิคเหมืองข้อมูล(Data mining techniques)

จากนิยามของเหมืองข้อมูลดังนั้นเทคนิคเหมืองข้อมูลจึงมีวิธีการมากมาย เช่นวิธีทางสถิติ วิธีทางคณิตศาสตร์ วิธีทางคอมพิวเตอร์ Machine learning เป็นต้น โดยเหมืองข้อมูลที่มีความนิยมสามารถแบ่งตามลักษณะการใช้ในการแก้ปัญหาได้ดังนี้

3.4.1 การอธิบายข้อมูล (Description) จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่ซับซ้อนมากนักมักจะเป็นการอธิบายรูปแบบและแนวโน้มที่อยู่ในข้อมูลหรือการสรุปข้อมูล เช่น การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) การทำ Data visualization การทดสอบสมมุติฐาน

3.4.2 การจำแนกกลุ่ม(Classification) เป็นการจำแนกของวัตถุที่ต้องการโดยอาศัยลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน เป็นการจัดวัตถุที่เข้ามาใหม่เข้ากลุ่มที่จัดไว้แล้วให้เข้ากลุ่มได้ถูกต้อง โดยเราต้องรู้ว่าวัตถุที่ต้องการจัดเข้ากลุ่มนั้นมีจำนวนกลุ่มที่แน่นอน โดยตัวแปรตามจะเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม การจำแนกกลุ่มจะเน้นการสร้างตัวแบบที่กำหนดว่าวัตถุที่เข้ามาใหม่นั้นจะถูกจัดเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่กำหนด เช่น การจำแนกลูกค้าที่ค้างชำระจะสามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ หรือการจำแนก

ลูกค่าของการให้เครดิตว่าจะมีความเสี่ยงมาก ปานกลาง หรือน้อย เทคนิคที่ใช้ เช่น Neural network ,Discriminant analysis ,Decision tree เป็นต้น

3.4.3 การรวมกลุ่ม(Clustering) เป็นการรวมวัตถุที่คล้ายคลึงกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน โดยจะไม่มีข้อสมมุติเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มว่ามีกี่กลุ่ม แตกต่างจากการจำแนกกลุ่มตรงที่การจำแนกกลุ่มเป็นการจัดวัตถุใหม่เข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจากกลุ่มที่มีอยู่ การรวมกลุ่มจะไม่มีตัวแปรตามแต่จะมีแต่ตัวแปรอิสระที่ใช้วัดความคล้ายคลึงหรือใช้ในการคำนวณความคล้ายคลึง เช่น การรวมกลุ่มของลูกค้าที่มีพฤติกรรมการซื้อที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เทคนิคที่ใช้ เช่น K-Means เทคนิครวมกลุ่มแบบมีลำดับชั้น เป็นต้น

3.4.4 การประมาณค่า(Estimation) จุดประสงค์หลักในการประมาณค่านั้นจะเน้นการกำหนดค่าของตัวแปรตามที่เราไม่ทราบค่าจากตัวแปรอิสระต่างๆ ซึ่งตัวแปรตามนั้นจะมีค่าเป็นตัวเลขหรือมีลักษณะเป็นข้อมูลชนิดต่อเนื่อง เช่น การประมาณรายได้ของพนักงานแต่ละคน

3.4.5 การทำนาย(Prediction) จะมีลักษณะคล้ายกับการประมาณค่า แต่ตัวแบบในการทำนายจะมุ่งเน้นเป็นการศึกษาพฤติกรรมในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน โดยตัวแปรตามที่จะทำนายนั้นจะเป็นข้อมูลชนิดต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องก็ได้ เช่น การทำนายยอดขายของบริษัทในเดือนหน้า

3.4.6 Affinity grouping หรือ Association rule เป็นการหาความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวเนื่องของข้อมูลโดยอาศัยหลักของกฎ ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบ “ถ้า สิ่งที่เกิดขึ้น แล้ว ผลที่จะตามมา (if antecedent then consequent) “ (Larose 2005 : 17) เช่น การวิเคราะห์ Market basket analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อสินค้าซึ่งอาศัยวิธีการของ Association rule เป็นหลัก ตัวอย่างเช่น ถ้ามีสินค้าอยู่ 4 ประเภทคือ นม เนย ขนมปัง และ ไข่ เราสามารถหากฎที่เป็นไปได้ดังนี้

1. ถ้าลูกค้าซื้อนมแล้วซื้อขนมปังด้วย
2. ถ้าลูกค้าซื้อขนมปังแล้วซื้อนมด้วย
3. ถ้าลูกค้าซื้อนมและไข่แล้วซื้อเนย และขนมปังด้วย
4. ถ้าลูกค้าซื้อนม เนย และไข่แล้วซื้อขนมปังด้วย

นอกจากนี้เราอาจจะแบ่งประเภทของเหมืองข้อมูลออกเป็น 2 ประเภทคือ Unsupervised และ Supervised โดยวิธีแบบ Unsupervised จะไม่มีตัวแปรตาม(Dependent variable) แต่จะเป็นการหารูปแบบ โครงสร้างหรือความสัมพันธ์ของข้อมูลจากตัวแปรอิสระ(Independent variable) เช่น การรวมกลุ่ม แต่ วิธีแบบ Supervised จะเป็นอธิบายรายละเอียด การหาหรือกำหนดค่าให้กับตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ(Roiger and Geatz 2003 : 34) เช่น การพยากรณ์ เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการทำเหมืองข้อมูลมีเทคนิคหรือวิธีการมากมาย การเลือกใช้เทคนิคต่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับว่าจะใช้ในการแก้ปัญหาหรือการหาคำตอบที่เรากำหนดขึ้นได้อย่างไร บางครั้ง

เทคนิคเดียวกันแต่เราสามารถใช้แก้ปัญหาที่แตกต่างกันได้ และในบางครั้งปัญหาเดียวกันสามารถใช้เทคนิคที่แตกต่างกันในการแก้ปัญหา ต่อไปจะนำเสนอเทคนิคบางเทคนิคที่ใช้ในเหมืองข้อมูล

1. Data visualization

จะนำเสนอข้อมูลในลักษณะของแผนภาพ รูปภาพ หรือกราฟแทนการอธิบายข้อมูลโดยข้อความ ซึ่งอาจจะแสดงข้อมูลในรูปแบบสองมิติหรือสามมิติ

2. สหสัมพันธ์เชิงเส้น(Linear correlation)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติภายใต้ตัวแปร 2 ตัว(X,Y) โดยที่ตัวแปรวัดมาจากหน่วยสังเกต หน่วยทดลอง หน่วยประชากร หรือ หน่วยตัวอย่าง เช่น น้ำหนัก (X) กับ ส่วนสูง (Y) การวิเคราะห์จะเป็นการหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างสองตัวแปร ก่อนอื่นจะต้องกล่าวถึงความแปรปรวนร่วมระหว่าง X และ Y แทนโดยสัญลักษณ์ $Cov(X,Y)$ หรือ σ_{XY} โดย

$$Cov(X, Y) = \sigma_{XY} = E(X - \mu_X)(Y - \mu_Y)$$

เมื่อ μ_X, μ_Y เป็นค่าเฉลี่ยของ X และ Y ในประชากรตามลำดับ
ส่วนความแปรปรวนของ X คือ

$$Cov(X, X) = \sigma_{XX} = \sigma_X^2 = E(X - \mu_X)(X - \mu_X) = E(X - \mu_X)^2$$

และความแปรปรวนของ Y จะสามารถนิยามเช่นเดียวกับความแปรปรวนของ X

ความแปรปรวนร่วมจะเป็นตัววัดความสัมพันธ์ระหว่าง X และ Y โดยถ้า $Cov(X,Y) > 0$ จะมีความสัมพันธ์เชิงบวก $Cov(X,Y) < 0$ จะมีความสัมพันธ์เชิงลบ และ $Cov(X,Y) = 0$ จะไม่มีความสัมพันธ์ แต่ความแปรปรวนร่วมจะเป็นตัววัดที่ขึ้นอยู่กับหน่วยวัด(Scale dependence)(วีรพันธ์ พงศาภักดี ม.ป.ป.: 9-2) ดังนั้นการที่จะให้หน่วยวัดหมดไปนั้น เราจะนำเสนอความสัมพันธ์ในเทอมสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(Coefficient of correlation) แทนการนำเสนอความแปรปรวนร่วม โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(ρ) สามารถคำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned}\rho &= \frac{Cov(X, Y)}{\sqrt{\text{var}(X) \text{var}(Y)}} \\ &= \frac{\sigma_{XY}}{\sigma_X \sigma_Y}\end{aligned}$$

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะไม่ขึ้นอยู่กับหน่วยวัด และมีคุณสมบัติดังนี้

1. จะมีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1 ($-1 \leq \rho \leq 1$) ถ้า ρ มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ 1 แสดงว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมาก ถ้า ρ มีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์กันน้อย และ $\rho = 0$ จะแสดงว่าข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กัน
2. $\rho = 1$ เมื่อ $Y = \alpha + \beta X$ โดย $\beta > 1$
 $\rho = -1$ เมื่อ $Y = \alpha + \beta X$ โดย $\beta < 1$

ตัวประมาณของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(r) เมื่อสุ่มข้อมูลขนาด n จากตัวแปรค่าสังเกต (X,Y) โดยมีค่าเป็น $(x_1, y_1), (x_2, y_2), \dots, (x_n, y_n)$ ซึ่งตัวประมาณของความแปรปรวนร่วมของตัวอย่าง (S_{xy}) โดยที่

$$S_{xy} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})$$

$$= \frac{1}{n-1} \left(\sum_{i=1}^n X_i Y_i - \frac{\sum_{i=1}^n X_i \sum_{i=1}^n Y_i}{n} \right)$$

จะเป็นตัวประมาณของ σ_{xy}

ดังนั้นตัวประมาณของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(ρ) จึงใช้เป็นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวอย่าง (r) ดังนี้

$$r = \frac{S_{xy}}{S_x S_y}$$

เมื่อ S_x คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard deviation)ของตัวอย่างกลุ่มของตัวแปร X

S_y คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard deviation)ของตัวอย่างกลุ่มของตัวแปร Y

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\left[\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 \right]^{\frac{1}{2}}}$$

ซึ่งตัวประมาณ r นี้ เรียกว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน(Pearson's correlation coefficient)

3. การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น(Linear regression analysis)

การวิเคราะห์การถดถอยเป็นการวิธีทางสถิติที่ใช้ในการทำนายหรือพยากรณ์ของค่าตัวแปรตาม(Dependent variable)จากตัวแปรอิสระ(Independent variable)โดยที่ตัวแปรอิสระอาจจะมีตัวแปรอิสระเพียงตัวแปรเดียวหรือมากกว่าหนึ่งตัวแปรอิสระ โดยตัวแปรตามและตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น

- การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย(Simple regression analysis) เป็นการวิเคราะห์ระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณสองตัวซึ่งตัวหนึ่งเป็นตัวแปรตามและอีกตัวเป็นตัวแปรอิสระ เช่น ตัวแปร X แทนรายได้ของประชากรในปี 2547-2549 และตัวแปร Y แทนรายจ่ายของประชากรในปี 2547-2549 โดยตัวแบบของการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย ดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon$$

เมื่อ Y เป็นตัวแปรตาม

X เป็นตัวแปรอิสระ

β_0, β_1 เป็นพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่า

ε เป็นความคลาดเคลื่อนสุ่ม(Random error)โดยแต่ละค่าของ X นั้น ε มีการแจกแจงแบบปกติและมีค่าเฉลี่ยเป็น 0 ความแปรปรวนเท่ากับ σ^2 , $\varepsilon \sim N(0, \sigma^2)$ โดยจะต้องมีข้อตกลงเบื้องต้น(Assumption)ดังนี้

1. $\mu_{Y|X} = E(Y | X) = \beta_0 + \beta_1 X$ หมายความว่า ค่าเฉลี่ยของ Y มีรูปแบบเชิงเส้น หรือการถดถอยของ Y บน X เป็นแบบเชิงเส้นตรงภายใต้พารามิเตอร์ β_0, β_1

2. $Var(Y | X) = \sigma_{Y|X}^2 = \sigma^2$ หมายความว่า ความแปรปรวนของการถดถอยมีค่าคงที่และไม่เปลี่ยนแปลงตาม X

3. แต่ละ X ใดๆ Y เป็นตัวแปรสุ่มที่มีค่าเฉลี่ยและความแปรปรวนที่ขึ้นอยู่กับ X ตามข้อ 1,2 ตามลำดับ

4. ค่าของ Y เป็นอิสระต่อกัน

5. Y มีการแจกแจงแบบปกติโดยมีค่าเฉลี่ยและความแปรปรวนตามข้อ 1,2 ตามลำดับ $Y \sim N(\beta_0 + \beta_1 X, \sigma^2)$

การประมาณ β_0, β_1 โดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด(Method of least squares) เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดโดยจากข้อมูลของตัวแปร X และ Y มีค่าสังเกต $(x_1, y_1), (x_2, y_2), \dots, (x_n, y_n)$ วิธีกำลังสองน้อยที่สุดจะสามารถประมาณค่าของ β_0, β_1 ได้ดังนี้

$$\begin{aligned}\hat{\beta}_1 &= \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \\ &= \frac{\sum_{i=1}^n x_i y_i - n\bar{x}\bar{y}}{\sum_{i=1}^n x_i^2 - n\bar{x}^2} \\ \hat{\beta}_0 &= \bar{y} - \hat{\beta}_1 \bar{x}\end{aligned}$$

ดังนั้นตัวแบบการถดถอยของ Y บน X ที่ประมาณค่า β_0, β_1 ด้วย $\hat{\beta}_0, \hat{\beta}_1$ จะมีรูปแบบดังนี้

$$\hat{Y} = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X$$

- การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ(Multiple linear regression analysis) เป็นการพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัวแปรโดยใช้ตัวแปรอิสระหลายตัว ซึ่งจะทำให้การพยากรณ์ทำได้ดียิ่งขึ้น สมมติให้ Y เป็นตัวแปรตาม และ X เป็นตัวแปรอิสระ p ตัว ดังนั้นตัวแบบของการถดถอยของ Y บน $X_1, X_2, \dots, X_p$ คือ

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p + \varepsilon$$

เมื่อ Y เป็นตัวแปรตาม

$X_1, X_2, \dots, X_p$ เป็นตัวแปรอิสระ

ε เป็นความคลาดเคลื่อนสุ่ม(Random error)

โดยเมื่อค่าสังเกตของตัวแปร Y เป็นค่าที่เป็นอิสระกัน n ค่า พร้อมทั้งค่าของตัวแปร X ทั้ง p ตัวที่สัมพันธ์กับ Y ดังนั้นตัวแบบที่สมบูรณ์คือ

$$Y_1 = \beta_0 + \beta_1 X_{11} + \beta_2 X_{12} + \dots + \beta_p X_{1p} + \varepsilon_1$$

$$Y_2 = \beta_0 + \beta_1 X_{21} + \beta_2 X_{22} + \dots + \beta_p X_{2p} + \varepsilon_2$$

$\vdots$

$$Y_n = \beta_0 + \beta_1 X_{n1} + \beta_2 X_{n2} + \dots + \beta_p X_{np} + \varepsilon_n$$

โดยข้อตกลงเบื้องต้นของ ε มีดังนี้

1. ε_i เป็นตัวแปรสุ่มมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 มีค่าความแปรปรวนคงที่ นั่นคือ

$$E(\varepsilon_i) = 0, V(\varepsilon_i) = \sigma^2 \text{ ทุกค่าของ } i$$

2. ความแปรปรวนร่วมของ ε_i กับ ε_j เท่ากับ 0 หรือ ε_i กับ ε_j ไม่มีสหสัมพันธ์ เมื่อ

$$i \neq j, \text{Cov}(\varepsilon_i, \varepsilon_j) = 0$$

3. ε_i มีการแจกแจงแบบปกติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และความแปรปรวนเท่ากับ

$$\sigma^2, \varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2) \text{ เมื่อ } i = 1, 2, 3, \dots, n$$

โดยการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณสามารถเขียนอยู่ในรูปของเมทริกซ์ได้ดังนี้

$$\begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ \vdots \\ Y_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1p} \\ 1 & X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2p} \\ \vdots & \vdots & \vdots & & \vdots \\ 1 & X_{n1} & X_{n2} & \dots & X_{np} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta_0 \\ \beta_1 \\ \vdots \\ \beta_p \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_1 \\ \varepsilon_2 \\ \vdots \\ \varepsilon_n \end{bmatrix}$$

หรือ

$$\underset{(n \times 1)}{Y} = \underset{(n \times (r+1))}{X} \underset{((r+1) \times 1)}{\beta} + \underset{(n \times 1)}{\varepsilon}$$

เมื่อ Y เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรตาม

X เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ

β เป็นเวกเตอร์พารามิเตอร์

ε เป็นเวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนสุ่ม โดย $E(\varepsilon) = 0$, $Cov(\varepsilon) = E(\varepsilon\varepsilon') = \sigma^2 I$, ε มีการแจกแจงแบบพหุปกติ, $\varepsilon \sim N(0, \sigma^2 I)$

การประมาณค่าของ β โดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด โดยเราให้ b เป็นเวกเตอร์ประมาณค่าของ β ซึ่ง

$$b = \begin{bmatrix} b_0 \\ b_1 \\ \vdots \\ b_p \end{bmatrix} \text{ และให้ } e \text{ เป็นเวกเตอร์ประมาณค่าของ } \varepsilon \text{ (เวกเตอร์ส่วนเหลือ) ซึ่ง } e = \begin{bmatrix} e_1 \\ e_2 \\ \vdots \\ e_n \end{bmatrix} \text{ ดังนั้นตัว}$$

ประมาณ $b = (X'X)^{-1}X'y$ และมีค่าความแปรปรวน $V(b) = \sigma^2(X'X)^{-1}$ ซึ่งเราสามารถ

ประมาณค่าของ σ^2 ได้จาก $s^2 = \frac{\sum_{i=1}^n e_i^2}{n-p-1} = \frac{e'e}{n-p-1}$ จากการประมาณค่าของ β โดยวิธีกำลัง

สองน้อยที่สุด เราสามารถเขียนสมการที่ใช้ในการทำนายหรือพยากรณ์ค่า $\hat{Y}$ ได้คือ

$$\hat{Y} = Xb$$

และมีค่าความคลาดเคลื่อน หรือส่วนเหลือ (Residual) คือ

$$e = Y - \hat{Y}$$

4. Association rule

จากที่กล่าวมาแล้วว่า Association rule เป็นการหาความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวเนื่องของข้อมูลโดยอาศัยหลักของกฎ ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบ “ถ้า สิ่งเกิดขึ้น แล้ว ผลที่จะตามมา” ใน Association rule นั้นค่าที่เป็นไปได้ของแอททริบิวต์จะเป็นลักษณะเพียงสองลักษณะซึ่งจะแทนด้วย 0 หรือ 1, ใช่หรือ ไม่ ดังนั้นจำนวนที่เป็นไปได้ของแอททริบิวต์ของ Association rule ในกรณีที่มีแอททริบิวต์จำนวน k แอททริบิวต์ จะมีจำนวน Association rule ที่เป็นไปได้คือ $k \cdot 2^{k-1}$ (Larose 2005 : 180-181) ตัวอย่างเช่นถ้าในร้านมีสินค้าที่แตกต่างกัน 100 ชิ้น จะมีกรณีที่เป็นไปได้ใน Association rule คือ $100 \cdot 2^{99} \approx 6.4 \times 10^{31}$ และตัววัดของความเกี่ยวเนื่องของกฎคือ Support และ Confidence ตัวอย่างเช่น ในร้านสะดวกซื้อมีลูกค้าที่ซื้อของ 1,000 คนในวันอังคาร โดยมีคนที่ซื้อผ้าอ้อม 200 คน และใน 200 คนนั้นจะมีอยู่ 50 คนที่ซื้อเบียร์ ดังนั้นการทำ Association rule โดย ถ้าซื้อผ้าอ้อมแล้วจะซื้อเบียร์นั้น Support จะเท่ากับ $50/1000 = 5\%$ และ Confidence จะเท่ากับ $50/200 = 25\%$ ให้ D เป็นจำนวน Transaction ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

โดย Support(s) สำหรับ Association rule เฉพาะกรณีของ $A \Rightarrow B$ คือ สัดส่วนของ Transaction ใน D ที่มีทั้ง A และ B อยู่ (Larose 2005 : 184) นั่นคือ

$$\text{Support} = P(A \cap B) = (\text{จำนวนของ Transaction ที่มี A และ B}) / (\text{จำนวน Transaction ทั้งหมด})$$

และ Confidence (c) ของ Association rule ของ $A \Rightarrow B$ ซึ่งเป็นตัววัดความถูกต้องหรือความแน่นอนของกฎ เป็นการกำหนดเปอร์เซ็นต์ของจำนวน Transaction ใน D โดย Transaction ของ A ที่มี B อยู่ด้วย (Larose 2005 : 184) นั่นคือ

$$\text{Confidence} = P(B | A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)} = (\text{จำนวนของ Transaction ที่มี A และ B}) / (\text{จำนวน Transaction ที่มี A})$$

Transaction ที่มี A)

การวิเคราะห์ก่อนที่จะเสนอกฎนั้นควรมีค่าของ Support หรือ Confidence ที่สูง หรือให้ทั้งสองค่ามีค่าสูง โดยทั่วไปแล้วกฎที่แข็งแกร่ง (Strong rule) นั้นจะกำหนดค่าขั้นต่ำของ Support และ Confidence ไว้ในระดับที่สูงเช่น ในการวิเคราะห์สนใจจะค้นหาความสัมพันธ์ในการซื้อของในซูเปอร์มาเก็ตซึ่งกำหนดขั้นต่ำของ Support ที่ระดับ 20 % และ Confidence ขั้นต่ำที่ระดับ 70%

ชุดรายการคือเซตของรายการ (Itemset) ที่อยู่ใน I และ k ชุดรายการคือรายการที่มี k รายการ เช่น {ถั่ว, แดง} คือ 2 ชุดรายการ , และ {บร็อคโคลี่, พริกหวาน, ข้าวโพด} คือ 3 ชุดรายการ ซึ่งผักแต่ละชนิดจะอยู่ในเซต I ความถี่ชุดรายการ (Itemset frequency) คือจำนวนของ Transaction ที่มีเฉพาะชุดรายการนั้น ชุดรายการที่เกิดขึ้นบ่อย (Frequent itemset) คือ ชุดรายการที่เกิดรายการที่กำหนดมีความถี่ของชุดรายการมากกว่าหรือเท่ากับ c เมื่อ c คือค่าคงที่ ตัวอย่างเช่น กำหนดให้ $c = 4$ แล้วชุดรายการที่เกิดมากกว่าหรือเท่ากับ 4 ครั้ง จะกล่าวว่าเกิดขึ้นบ่อย เราจะกำหนดว่าเซตที่เกิดขึ้นบ่อย k-ชุดรายการคือ F_k

A priori algorithm เป็นวิธีหนึ่งของ Association rule โดยคุณสมบัติของ A priori คือ “ถ้าชุดรายการ Z ไม่เกิดขึ้นบ่อยแล้ว สำหรับทุกรายการ A, $Z \cup A$ จะไม่เกิดขึ้นบ่อย ” (Larose 2005 : 185) ในการทำ Association rule มีขั้นตอนการดำเนินการอยู่ 2 ขั้นตอน (Larose 2005 : 184) คือ

1. ทำการค้นหาความถี่ของชุดรายการทั้งหมด นั่นคือ หาชุดรายการที่มีความถี่และไม่เป็นเซตว่าง
2. จากชุดรายการที่ได้ ทำการสร้าง Association rule โดยกำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำที่เพียงพอของ Support และ Confidence

ตัวอย่างการทำ Association rule

จากข้อมูลการซื้อผักในร้านค้าแห่งหนึ่งซึ่งมีผักขายจำนวน 7 ชนิดคือ หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, บร็อคโคลี่, ข้าวโพด, พริกหวาน, แดง, มะเขือเทศ (Larose 2005 : 182-188) โดยมีข้อมูลการซื้อดังนี้

ตารางที่ 13 ตัวอย่างรายการซื้อสินค้า

Transaction	รายการซื้อ
1	บร็อกโคลี่,พริกหวาน,ข้าวโพด
2	หน่อไม้ฝรั่ง,แตง,ข้าวโพด
3	ข้าวโพด,มะเขือเทศ,ถั่ว,แตง
4	พริกหวาน,ข้าวโพด,มะเขือเทศ,ถั่ว
5	ถั่ว,หน่อไม้ฝรั่ง,บร็อกโคลี่
6	แตง,หน่อไม้ฝรั่ง,ถั่ว,มะเขือเทศ
7	มะเขือเทศ,ข้าวโพด
8	บร็อกโคลี่,มะเขือเทศ,พริกหวาน
9	แตง,หน่อไม้ฝรั่ง,ถั่ว
10	ถั่ว,ข้าวโพด
11	พริกหวาน,บร็อกโคลี่,ถั่ว,แตง
12	หน่อไม้ฝรั่ง,ถั่ว,แตง
13	แตง,ข้าวโพด,หน่อไม้ฝรั่ง,ถั่ว
14	ข้าวโพด,พริกหวาน,มะเขือเทศ,ถั่ว,บร็อกโคลี่

ที่มา : Daniel T. Larose , Discovering Knowledge in Data :an Introduction to Data Mining (New Jersey : John Wiley & Sons Inc ,2005), 182 .

จากข้อมูลดังกล่าว เราสามารถนำข้อมูลมาแจกแจงให้อยู่ในรูปของตารางดังนี้

ตารางที่ 14 ตัวอย่างการแจกแจงข้อมูลการซื้อ

Transaction	หน่อไม้ฝรั่ง	ถั่ว	บร็อกโคลี่	ข้าวโพด	พริกหวาน	แตง	มะเขือเทศ
1	0	0	1	1	1	0	0
2	1	0	0	1	0	1	0
3	0	1	0	1	0	1	1
4	0	1	0	1	1	0	1
5	1	1	1	0	0	0	0
6	1	1	0	0	0	1	1
7	0	0	0	1	0	0	1

ตารางที่ 14 (ต่อ)

Transaction	หน่อไม้ฝรั่ง	ถั่ว	บร็อคโคลี่	ข้าวโพด	พริกหวาน	แตง	มะเขือเทศ
8	0	0	1	0	1	0	1
9	1	1	0	0	0	1	0
10	0	1	0	1	0	0	0
11	0	1	1	0	1	1	0
12	1	1	0	0	0	1	0
13	1	1	0	1	0	1	0
14	0	1	1	1	1	0	1

กำหนดให้ $c = 4$ ชุดรายการที่เกิดบ่อยถ้าเกิดรายการมากกว่าหรือเท่ากับ 4 หา F_1 ที่เกิดบ่อย 1-ชุดรายการ จากข้อมูลฝึกทุกชนิดมีจำนวน Transaction เกิดขึ้นมากกว่า c ดังนั้น $F_1 = \{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, บร็อคโคลี่, ข้าวโพด, พริกหวาน, แตง, มะเขือเทศ}\}$

ต่อไปหา F_2 ที่เกิดบ่อย 2-ชุดรายการ โดยทั่วไปแล้วการหา F_k จาก A priori algorithm ขึ้นแรกต้องสร้างชุด C_k ซึ่งมี k -ชุดรายการโดยใช้การรวมกันของ F_{k-1} แล้วตัด C_k ออกโดยใช้คุณสมบัติ A priori ชุดรายการใน C_k ที่ไม่ถูกตัดออกจะอยู่ในรูป F_k

ตารางที่ 15 สรุปจำนวนของ 2-ชุดรายการจากตัวอย่างการซื้อสินค้า

Combination	Count	Combination	Count
หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว	5	บร็อคโคลี่, ข้าวโพด	2
หน่อไม้ฝรั่ง, บร็อคโคลี่	1	บร็อคโคลี่, พริกหวาน	4
หน่อไม้ฝรั่ง, ข้าวโพด	2	บร็อคโคลี่, แตง	1
หน่อไม้ฝรั่ง, พริกหวาน	0	บร็อคโคลี่, มะเขือเทศ	2
หน่อไม้ฝรั่ง, แตง	5	ข้าวโพด, พริกหวาน	3
หน่อไม้ฝรั่ง, มะเขือเทศ	1	ข้าวโพด, แตง	3
ถั่ว, บร็อคโคลี่	3	ข้าวโพด, มะเขือเทศ	4
ถั่ว, ข้าวโพด	5	พริกหวาน, แตง	1
ถั่ว, พริกหวาน	3	พริกหวาน, มะเขือเทศ	3
ถั่ว, แตง	6	แตง, มะเขือเทศ	2
ถั่ว, มะเขือเทศ	4		

เนื่องจาก $c = 4$ เราจะมี $F_2 = \{\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว}\}, \{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, แดง}\}, \{\text{ถั่ว, ข้าวโพด}\}, \{\text{ถั่ว, แดง}\}, \{\text{ถั่ว, มะเขือเทศ}\}, \{\text{บร็อคโคลี่, พริกหวาน}\}, \{\text{ข้าวโพด, มะเขือเทศ}\}\}$ ต่อไปเราจะใช้ F_2 ในการสร้าง C_3 ซึ่งสมาชิกเป็น 3-ชุดรายการ โดยการนำสมาชิกของ F_2 มารวมเช่น $\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว}\}$ และ $\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, แดง}\}$ จะเป็น 3-ชุดรายการของ $\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, แดง}\}$ ทำนองเดียวกัน $\{\text{ถั่ว, ข้าวโพด}\}$ และ $\{\text{ถั่ว, แดง}\}$ จะเป็น 3-ชุดรายการของ $\{\text{ถั่ว, ข้าวโพด, แดง}\}$ ดังนั้น $C_3 = \{\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, แดง}\}, \{\text{ถั่ว, ข้าวโพด, แดง}\}, \{\text{ถั่ว, ข้าวโพด, มะเขือเทศ}\}, \{\text{ถั่ว, แดง, มะเขือเทศ}\}\}$

แล้วจะทำการตัดสมาชิกของ C_3 โดยใช้คุณสมบัติ A Priori โดยสำหรับแต่ละ s เมื่อ s เป็นสมาชิกใน C_3 ซึ่งจะสร้างสับเซตขนาด $k-1$ จากการแยก s ซึ่งถ้าสับเซตมีสมาชิกที่มีความถี่น้อยกว่า c จะทำให้ s ถูกตัดออกจาก C_3 ตัวอย่างเช่น ให้ $s = \{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, แดง}\}$ ดังนั้นสับเซต $k-1 = 2$ จะสร้างได้ดังนี้ $\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว}\}$, $\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, แดง}\}$ และ $\{\text{ถั่ว, แดง}\}$ เมื่อพิจารณาสับเซตแต่ละสับเซตกับตารางที่ 15 พบว่ามีจำนวนมากกว่า c ทุกสมาชิก ดังนั้น s ไม่ถูกตัดออก อย่างไรก็ตามให้ $s = \{\text{ถั่ว, ข้าวโพด, แดง}\}$ เมื่อพิจารณาสับเซต $\{\text{ข้าวโพด, แดง}\}$ มีความถี่ $3 < c$ ดังนั้น $\{\text{ถั่ว, ข้าวโพด, แดง}\}$ จะถูกตัดออกจาก C_3

เมื่อพิจารณาทุกสมาชิกของ C_3 แล้วจะได้ว่า $F_3 = \{\{\text{หน่อไม้ฝรั่ง, ถั่ว, แดง}\}\}$ จะทำการหา F_4 แต่เนื่องจากต้องสร้าง C_4 จาก F_3 แต่ F_3 มีสมาชิกเพียงสมาชิกเดียวดังนั้นตั้งแต่ F_4 จะไม่เกิดขึ้นบ่อย ซึ่งจากข้อมูลเราจะสร้าง Association rule และหาค่าของ Support และ Confidence ได้ดังตารางข้างล่าง

ตารางที่ 16 การทำ Association rule : two antecedent จากข้อมูลตัวอย่าง

If antecedent then consequent	Support	Confidence
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่งและถั่ว แล้ว ซื้อ แดง	$4/14 = 28.6\%$	$4/5 = 80\%$
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่งและแดง แล้ว ซื้อ ถั่ว	$4/14 = 28.6\%$	$4/5 = 80\%$
ถ้าซื้อ ถั่วและแดง แล้ว ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง	$4/14 = 28.6\%$	$4/6 = 66.7\%$

ตารางที่ 17 การทำ Association rule :one antecedent จากข้อมูลตัวอย่าง

If antecedent then consequent	Support	Confidence
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง แล้ว ซื้อ ถั่ว	$5/14 = 35.7 \%$	$5/6 = 83.3 \%$
ถ้า ซื้อถั่ว แล้ว ซื้อ หน่อไม้ฝรั่ง	$5/14 = 35.7 \%$	$5/10 = 50 \%$
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง แล้ว ซื้อแตง	$5/14 = 35.7 \%$	$5/6 = 83.3 \%$
ถ้า ซื้อแตง แล้ว ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง	$5/14 = 35.7 \%$	$5/7 = 71.4 \%$
ถ้า ซื้อถั่ว แล้ว ซื้อข้าวโพด	$5/14 = 35.7 \%$	$5/10 = 50 \%$
ถ้า ซื้อข้าวโพด แล้ว ซื้อถั่ว	$5/14 = 35.7 \%$	$5/8 = 62.5 \%$
ถ้า ซื้อถั่ว แล้ว ซื้อแตง	$6/14 = 42.9 \%$	$6/10 = 60 \%$
ถ้า ซื้อแตง แล้ว ซื้อถั่ว	$6/14 = 42.9 \%$	$6/7 = 85.7 \%$
ถ้า ซื้อถั่ว แล้ว ซื้อมะเขือเทศ	$4/14 = 28.6 \%$	$4/10 = 40 \%$
ถ้า ซื้อมะเขือเทศ แล้ว ซื้อถั่ว	$4/14 = 28.6 \%$	$4/6 = 66.7 \%$
ถ้า ซื้อ บร็อคโคลี่ แล้ว ซื้อพริกหวาน	$4/14 = 28.6 \%$	$4/5 = 80 \%$
ถ้า ซื้อพริกหวาน แล้ว ซื้อ บร็อคโคลี่	$4/14 = 28.6 \%$	$4/5 = 80 \%$
ถ้า ซื้อข้าวโพด แล้ว ซื้อมะเขือเทศ	$4/14 = 28.6 \%$	$4/8 = 50 \%$
ถ้า ซื้อมะเขือเทศ แล้ว ซื้อข้าวโพด	$4/14 = 28.6 \%$	$4/6 = 66.7 \%$

เพื่อให้ Association rule ที่สร้างขึ้นมีการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล จึงทำการกำหนดค่าของ Support หรือ Confidence ให้มีค่าสูง ในตัวอย่างเราจะกำหนดให้ค่าของ confidence มีค่าตั้งแต่ 80 % เป็นต้นไปถึงนำไปใช้ได้ ซึ่งจะแสดงดังตารางข้างล่างและจะเรียงกฎที่ได้ตาม $\text{Support} \times \text{Confidence}$ จากมากไปหาน้อย

ตารางที่ 18 ผลการทำ Association rule จากข้อมูลตัวอย่าง

If antecedent then consequent	Support	Confidence	Support $\times$ Confidence
ถ้า ซื้อแตง แล้ว ซื้อถั่ว	$6/14 = 42.9 \%$	$6/7 = 85.7 \%$	0.3677
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง แล้ว ซื้อ ถั่ว	$5/14 = 35.7 \%$	$5/6 = 83.3 \%$	0.2974
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่ง แล้ว ซื้อแตง	$5/14 = 35.7 \%$	$5/6 = 83.3 \%$	0.2974
ถ้า ซื้อ บร็อคโคลี่ แล้ว ซื้อพริกหวาน	$4/14 = 28.6 \%$	$4/5 = 80 \%$	0.2288

ตารางที่ 18 (ต่อ)

If antecedent then consequent	Support	Confidence	Support × Confidence
ถ้า ซื้อพริกหวาน แล้ว ซื้อ บร็อคโคลี่	4/14 = 28.6 %	4/5 = 80 %	0.2288
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่งและถั่ว แล้ว ซื้อแตง	4/14 = 28.6%	4/5 = 80 %	0.2288
ถ้า ซื้อหน่อไม้ฝรั่งและแตง แล้ว ซื้อถั่ว	4/14 = 28.6%	4/5 = 80 %	0.2288

5. การรวมกลุ่ม(Clustering)โดยวิธี K-Means

จากที่กล่าวมาแล้วการรวมกลุ่มเป็นการรวมกลุ่มวัตถุที่มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ให้รวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน วิธีการที่ใช้ในการรวมกลุ่มมีอยู่หลายวิธีการ เช่น วิธีการรวมกลุ่มแบบมีลำดับชั้น (Hierarchical clustering methods) เหมาะกับการใช้รวมกลุ่มที่วัตถุที่มีจำนวนไม่มากนัก , วิธีการรวมกลุ่มแบบ K-Means เหมาะกับการรวมกลุ่มที่มีวัตถุจำนวนมาก ซึ่งการรวมกลุ่มนั้นไม่ว่าจะรวมกลุ่มที่เป็นไปได้ทั้งหมด ดังนั้นการรวมกลุ่มควรเลือกวิธีการที่เหมาะสม(Reasonable)ก็เพียงพอ(ปราณี นิลกรณ์ ม.ป.ป : 704) สิ่งที่ใช้ในการรวมข้อมูลคือมาตราที่ใช้วัดความสัมพันธ์หรือมาตราวัดความคล้ายคลึง

ในการวัดความคล้ายคลึงสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณานั้น ได้แก่ ชนิดของตัวแปร(ต่อเนื่อง ไม่ต่อเนื่อง) , มาตราวัด(แบ่งกลุ่ม,อันดับ,อันตราย,อัตราส่วน) , ความรู้เกี่ยวกับข้อมูล (ปราณี นิลกรณ์ ม.ป.ป : 693) เป็นต้น ตัวชี้วัดความคล้ายคลึงที่นิยมใช้คือระยะทางซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบเช่น

- ระยะทางยูคลิด (Euclidean distance)

$$\text{ให้ } X = [x_1, x_2, \dots, x_n] \text{ และ } Y = [y_1, y_2, \dots, y_n]$$

$$d_1(x, y) = \sqrt{(x_1 - y_1)^2 + (x_2 - y_2)^2 + \dots + (x_n - y_n)^2}$$

$$= \sqrt{(x - y)'(x - y)}$$

- ระยะทางยูคลิดกำลังสอง (Square Euclidean distance)

$$d_2(x, y) = (x_1 - y_1)^2 + (x_2 - y_2)^2 + \dots + (x_n - y_n)^2$$

$$= (x - y)'(x - y)$$

- ระยะทาง Chebychev

$$d_3(x, y) = \text{Max} |x_i - y_i|$$

- ระยะทางมินคอฟสกี(Minkowski metric)

$$d_4(x, y) = \left[\sum_{i=1}^n |x_i - y_i|^m \right]^{\frac{1}{m}}$$

เมื่อ $m = 1$ $d(x, y)$ วัดระยะทางของบล็อกสี่เหลี่ยมในเมือง (“city block” distance) ระหว่าง 2 จุด ถ้า $m = 2$ จะเป็นระยะทางยูคลิด ซึ่งถ้า m เปลี่ยนไปจะทำให้น้ำหนักที่ให้แก่ความแตกต่างมากหรือแตกต่างน้อยต่างกันไป (ปราณี นิลกรณ์ ม.ป.ป : 694)

- ระยะทางในเชิงสถิติ

$$d_s(x, y) = \sqrt{(x - y)' A (x - y)}$$

เมื่อ $A = S^{-1}$ โดย S เป็นเมตริกซ์ความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของตัวอย่าง ซึ่งบางครั้งเราไม่สามารถหาค่า S ได้ จึงนิยมใช้ระยะทางยูคลิดในการวิเคราะห์การรวมกลุ่ม (ปราณี นิลกรณ์ ม.ป.ป : 693)

การรวมกลุ่มแบบ K-Means เหมาะใช้กับกรณีที่มีจำนวนวัตถุที่มากและจะใช้เวลาในการคำนวณที่น้อย โดยจะรวมกลุ่มของวัตถุ K กลุ่ม ซึ่งจำนวน K นั้นอาจจะกำหนดล่วงหน้าหรือกำหนดระหว่างการดำเนินการรวมกลุ่มก็ได้ (เช่น กรณีที่เราไม่ทราบจำนวนกลุ่มที่แน่นอน จะทำการวิเคราะห์ด้วย K-Means หลาย ๆ ครั้ง และกำหนดจำนวนกลุ่มที่แตกต่างกันไป เช่น 2, 3 หรือ 4 แล้วพิจารณากลุ่มที่เหมาะสม หรือ ผู้วิเคราะห์อาจจะใช้วิธีการรวมกลุ่มแบบลำดับขั้นก่อนเพื่อหาว่าควรมีกี่กลุ่มแล้วจึงใช้วิธีแบบ K-Means ในการรวมกลุ่มอีกครั้ง) (กัลยา วาณิชบัญชา 2546 : 159)

วิธีการของ K-Means มีขั้นตอนดังนี้

1. เริ่มจากแบ่งวัตถุที่จะรวมกลุ่มออกเป็น K กลุ่ม
2. นำวัตถุทั้งหมดจัดเข้ากลุ่มที่มีเซนทรอยด์ (Centroid) (หรือค่าเฉลี่ย) อยู่ใกล้วัตถุนั้นที่สุด คำนวณเซนทรอยด์ใหม่สำหรับกลุ่มที่มีการเพิ่ม และกลุ่มที่เสียวัตถุไป (ระยะที่ใช้มักจะใช้ระยะทางของยูคลิด ซึ่งจะทำให้การแปลงค่าสังเกตเป็นค่ามาตรฐาน (Z-score) หรือไม่แปลงก็ได้)
3. ทำในขั้นตอนที่ 2 ซ้ำใหม่จนกระทั่งไม่มีการแปลงกลุ่มของวัตถุหรือครบตามจำนวนรอบที่กำหนด โดยแทนที่จะเริ่มจากการแบ่งวัตถุเป็น K กลุ่มแบบขั้นตอนที่ 1 อาจจะกำหนดเซนทรอยด์เริ่มต้น K กลุ่มและทำในขั้นตอนที่ 2 ก็ได้ การกำหนดกลุ่มให้กับวัตถุในขั้นสุดท้ายจะขึ้นอยู่กับการจัดวัตถุเป็น K กลุ่มตอนต้น และการเลือกเซนทรอยด์ตอนต้นอาจจะเลือกจากประสบการณ์

ตัวอย่างการรวมกลุ่ม

สมมุติตัวแปร 2 ตัวคือ x และ y มีวัตถุอยู่ 6 อย่าง ต้องการแบ่งกลุ่มวัตถุเป็น 2 กลุ่ม โดยวิธี K-Means และมีข้อมูลเป็นดังนี้ (Roiger and Geatz 2003 : 84-87)

ตารางที่ 19 ตัวอย่างข้อมูลค่าสังเกตในการทำรวมกลุ่มแบบ K-Means

วัตถุที่	ค่าสังเกต	
	x	y
1	1.0	1.5
2	1.0	4.5
3	2.0	1.5
4	2.0	3.5
5	3.0	2.5
6	5.0	6.0

ที่มา : Richard J. Roiger and Michael W. Geatz , Data Mining : A Tutorial – Based Primer (Minnesota :Pearson Education Inc , 2003) , 84.

เนื่องจากต้องแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม ซึ่งจะเริ่มจากการแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มตามชอบ แล้วหาค่าเฉลี่ยของค่าสังเกตในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นพิกัดของเซนทรอยด์ของกลุ่ม โดยให้วัตถุที่ 1 เป็นเซนทรอยด์ของกลุ่มที่ 1 และให้วัตถุที่ 3 เป็นเซนทรอยด์ของกลุ่มที่ 2 ซึ่งจะให้สัญลักษณ์ C_1 และ C_2 แทนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ $C_1 = (1.0, 1.5)$, $C_2 = (2.0, 1.5)$ คำนวณค่าระยะทางยูคลิดของแต่ละวัตถุกับเซนทรอยด์ที่กำหนด

$$d(C_1, 1) = 0.00$$

$$d(C_1, 2) = 3.00$$

$$d(C_1, 3) = 1.00$$

$$d(C_1, 4) \approx 3.16$$

$$d(C_1, 5) \approx 2.24$$

$$d(C_1, 6) \approx 6.02$$

$$d(C_2, 1) = 1.00$$

$$d(C_2, 2) \approx 3.16$$

$$d(C_2, 3) = 0.00$$

$$d(C_2, 4) = 2.00$$

$$d(C_2, 5) \approx 1.41$$

$$d(C_2, 6) \approx 5.41$$

จากระยะทางยูคลิดสามารถกลุ่ม C_1 จะมีวัตถุที่ 1 และ 2

C_2 จะมีวัตถุที่ 3, 4, 5 และ 6

รอบที่ 2 ทำการคำนวณหาเซนทรอยด์ของ C_1 และ C_2 ใหม่ และทำการหาระยะทางยุคลิดเหมือนในตอนต้น และรวมกลุ่มใหม่ จนกว่าจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงของวัตถุในแต่ละกลุ่ม

	พิกัดของเซนทรอยด์	
กลุ่ม	$\bar{x}$	$\bar{y}$
C_1	1.0	3.0
C_2	3.0	3.375

ระยะทางยุคลิดของวัตถุกับกลุ่ม

$$\begin{aligned}
 d(C_1, 1) &= 1.50 & d(C_2, 1) &\approx 2.74 \\
 d(C_1, 2) &= 1.50 & d(C_2, 2) &\approx 2.29 \\
 d(C_1, 3) &\approx 1.80 & d(C_2, 3) &= 2.125 \\
 d(C_1, 4) &\approx 1.12 & d(C_2, 4) &\approx 1.01 \\
 d(C_1, 5) &\approx 2.06 & d(C_2, 5) &= 0.875 \\
 d(C_1, 6) &\approx 5.00 & d(C_2, 6) &\approx 3.30
 \end{aligned}$$

จากระยะทางยุคลิดสามารถกลุ่ม C_1 จะมีวัตถุที่ 1, 2 และ 3

C_2 จะมีวัตถุที่ 4, 5 และ 6

รอบที่ 3

	พิกัดของเซนทรอยด์	
กลุ่ม	$\bar{x}$	$\bar{y}$
C_1	1.33	2.50
C_2	3.33	4.00

ระยะทางยุคลิดของวัตถุกับกลุ่ม

$$\begin{aligned}
 d(C_1, 1) &\approx 1.05 & d(C_2, 1) &\approx 3.42 \\
 d(C_1, 2) &\approx 2.03 & d(C_2, 2) &\approx 2.38 \\
 d(C_1, 3) &\approx 1.20 & d(C_2, 3) &\approx 2.83 \\
 d(C_1, 4) &\approx 1.20 & d(C_2, 4) &\approx 1.42 \\
 d(C_1, 5) &= 1.67 & d(C_2, 5) &\approx 1.53 \\
 d(C_1, 6) &\approx 5.07 & d(C_2, 6) &\approx 2.60
 \end{aligned}$$

จากระยะทางยูคลิดสามารถกลุ่ม C_1 จะมีวัตถุที่ 1,2,3 และ 4

C_2 จะมีวัตถุที่ 5 และ 6

รอบที่ 4

	พิกัดของเซนทรอยด์	
กลุ่ม	$\bar{x}$	$\bar{y}$
C_1	1.50	2.75
C_2	4.00	4.25

ระยะทางยูคลิดของวัตถุกับกลุ่ม

$$d(C_1,1) \approx 1.34$$

$$d(C_2,1) \approx 4.07$$

$$d(C_1,2) \approx 1.82$$

$$d(C_2,2) \approx 3.01$$

$$d(C_1,3) \approx 1.34$$

$$d(C_2,3) \approx 3.40$$

$$d(C_1,4) \approx 0.90$$

$$d(C_2,4) \approx 2.14$$

$$d(C_1,5) \approx 1.52$$

$$d(C_2,5) \approx 2.01$$

$$d(C_1,6) \approx 4.77$$

$$d(C_2,6) \approx 2.01$$

จากระยะทางยูคลิดสามารถกลุ่ม C_1 จะมีวัตถุที่ 1,2,3,4 และ 5

C_2 จะมีวัตถุที่ 6

รอบที่ 5

	พิกัดของเซนทรอยด์	
กลุ่ม	$\bar{x}$	$\bar{y}$
C_1	1.8	2.7
C_2	5	6

ระยะทางยูคลิดของวัตถุกับกลุ่ม

$$d(C_1,1) \approx 1.44$$

$$d(C_2,1) \approx 6.02$$

$$d(C_1,2) \approx 1.97$$

$$d(C_2,2) \approx 4.27$$

$$d(C_1,3) \approx 1.22$$

$$d(C_2,3) \approx 5.41$$

$$d(C_1,4) \approx 0.82$$

$$d(C_2,4) \approx 3.91$$

$$d(C_1,5) \approx 1.22$$

$$d(C_2,5) \approx 4.03$$

$$d(C_1,6) \approx 4.59$$

$$d(C_2,6) \approx 0$$

จากระยะทางยูคลิดสามารถกลุ่ม C_1 จะมีวัตถุที่ 1,2,3,4 และ 5

C_2 จะมีวัตถุที่ 6

ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มของวัตถุแล้วจึงหยุดกระบวนการและได้ของการรวมกลุ่มเป็นดัง C_1 และ C_2

หมายเหตุ มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกำหนด K ล่วงหน้าไม่ควรทำ (ปราณี นิลกรณ ม.ป.ป : 722) คือ

1. ถ้าจุดเริ่มต้น 2 จุด หรือมากกว่าอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ผลของการรวมกลุ่มที่ได้จะจำแนกได้ยากมาก
2. ถ้ามีค่านอกกลุ่ม(outlier) จะทำให้มีอย่างน้อย 1 กลุ่ม ที่วัตถุที่อยู่ในกลุ่มนั้นจะกระจ่ายกันมาก
3. ถึงแม้จะทราบว่าประชากรมี K กลุ่ม แต่การสุ่มตัวอย่างอาจจะทำให้กลุ่มที่เกิดแยกไม่ปรากฏในตัวอย่างก็ได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 การรวมกลุ่ม(Clustering)ลักษณะของตลาดการท่องเที่ยวโดยการวิเคราะห์การรวมกลุ่มแบบ K-Means

จากการศึกษาของ Simon Hunson และ Brent Richie (quoted in Daniel T. Larose 2005 :23)ได้ทำความเข้าใจของตลาดการท่องเที่ยวภายในประเทศโดยใช้การวิเคราะห์รวมกลุ่ม

(Understanding the domestic market using cluster analysis) โดยตีพิมพ์ในวารสาร Journal of Vacation Marketing เป็นการศึกษาตลาดการท่องเที่ยว โดยอาศัยเทคนิคเหมืองข้อมูล โดยใช้ตัวแบบ CRISP-DM โดยผลการดำเนินการดังนี้

ระยะที่ 1 การทำความเข้าใจธุรกิจหรือการวิจัย

เป็นการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวภายใน Alberta ประเทศ แคนาดา โดยจะสร้างคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวภายใน Alberta บนพื้นฐานพฤติกรรมการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว เพื่อแบ่งตลาดการท่องเที่ยว โดยจะนำผลการศึกษาไปช่วยการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด วัตถุประสงค์หลักเป็นการกำหนดปัจจัยในการเลือกสถานที่เที่ยวภายใน Alberta

ระยะที่ 2 การทำความเข้าใจข้อมูล

ข้อมูลเก็บรวบรวมในปี 1999 โดยใช้วิธีการสำรวจทางโทรศัพท์จากชาว Alberta จำนวน 13,445 คน โดยจะกรองข้อมูลจากผู้ตอบที่อายุเกิน 18 และเที่ยวใช้เวลาว่างในการเที่ยวในระยะ 80 กิโลเมตรสำหรับใช้เวลาการท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 คืน โดยข้อมูลที่สมบูรณ์เพียง 3,071 คน จาก 13,445 คนที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ระยะที่ 3 การเตรียมข้อมูล

คำถามที่ใช้ในการสำรวจจะเป็นการแสดงถึงปัจจัยทั้งหมด 13 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยวมากที่สุด โดยจะใช้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์รวมกลุ่มจะประกอบไปด้วย คุณภาพของการให้ความสะดวก วันหยุด และสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

ระยะที่ 4 พัฒนาตัวแบบ

Simon Hunson และ Brent Richie เลือกวิธีการรวมกลุ่มโดยเทคนิค K-Means เนื่องจากเป็นเทคนิคที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพซึ่งผู้วิจัยต้องทราบหรือสามารถคาดคะเนจำนวนกลุ่มได้ โดยการศึกษาครั้งนี้จะมีจำนวนกลุ่มอยู่ระหว่าง 2 ถึง 6 กลุ่ม ซึ่งตัวแบบจะกำหนดให้มีจำนวน 5 กลุ่ม เนื่องจากจะสะท้อนความเป็นจริง โดยแต่ละกลุ่มมีลักษณะดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือตลาดกลางแจ้งของผู้มีอายุน้อยในเมือง โดยในกลุ่มน่าจะเป็นผู้มีอายุน้อย เพศชายและหญิงเท่ากัน ปฏิทินการศึกษา และงบประมาณ มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 ตลาดนักท่องเที่ยวที่มีเวลาว่างที่เพียงพอในร่ม จะเป็นกลุ่มที่อายุมากขึ้นมาจากกลุ่มที่ 1 และส่วนมากเป็นผู้หญิง และแต่งงานมีบุตรแล้ว จะมาเที่ยวกับครอบครัวหรือเพื่อน เป็นปัจจัยสำคัญในการวางแผนการเที่ยว

กลุ่มที่ 3 ตลาดที่ให้ความสำคัญของบุตร เป็นคู่สมรสที่แต่งงานมานานและมีบุตรหลายคน สถานที่ที่มีกีฬาสำหรับเด็ก และมีรายการแข่งขันที่มีผลต่อการตัดสินใจเที่ยวใน Alberta

กลุ่มที่ 4 ตลาดที่ให้ความสำคัญต่อสภาพภูมิอากาศ เพื่อน และราคาอุตสาหกรรม เป็นกลุ่มที่มีอายุมากเป็นอันดับที่สอง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของผู้ชาย และเงื่อนไขของสภาพภูมิอากาศมีผลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 5 ตลาดนักท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีอำนาจต่อค่าใช้จ่าย เป็นกลุ่มที่อายุมากที่สุด เป็นผู้พิจารณาต่อค่าใช้จ่ายที่ใช้ และสภาพความปลอดภัย เมื่อตัดสินใจเที่ยวใน Alberta

ระยะที่ 5 การแปลผลและประเมินผล

จะใช้การวิเคราะห์การจำแนก (Discriminant analysis) เพื่อตรวจสอบการสะท้อนความเป็นจริงของการรวมกลุ่ม จากการตรวจสอบการจำแนกพบว่า 93% เป็นการรวมกลุ่มที่ถูกต้อง

ระยะที่ 6 การนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่าผลในการดำเนินการส่งเสริมการขายใหม่ที่ชื่อว่า “Alberta ,Made to Order” โดยใช้พื้นฐานในตลาดที่ชนิดของกลุ่มที่ถูกค้นพบในเหมืองข้อมูล มากกว่า 80 โครงการที่ดำเนินการที่ร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและภาคธุรกิจ โดย “Alberta ,Made to Order” จะทำการส่งเสริมการตลาดผ่านรายการโทรทัศน์มากกว่า 20 ครั้งโดย 90 % เป็นผู้ที่อายุต่ำกว่า 55 ซึ่งผลทำให้การท่องเที่ยวใน Alberta เพิ่มขึ้นมากกว่า 20 % ที่ชาว Alberta ตัดสินใจเลือกเที่ยวใน Alberta

4.2 การจำแนก(Classification)ลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ของธุรกิจโทรคมนาคม

Daskalaki ,Kopanas , Goudara และ Avouris. (2003 : 239-255) ได้ศึกษาและสร้างระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการจัดการลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ สำหรับบริษัทโทรคมนาคมขนาดใหญ่ การพยากรณ์ลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้และความแม่นยำในการพยากรณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ โดยใช้กระบวนการ Knowledge Discovery in Data ซึ่งมีเทคนิคการทำเหมืองข้อมูลเป็นแก่นในการดำเนินงาน ในการศึกษาของ Daskalaki ,Kopanas , Goudara และ Avouris. ได้ใช้ตัวแบบการดำเนินการแบบ 9 ขั้นตอนของ KDD ประโยชน์ที่จะได้รับจากระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการจัดการลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ คือ

1. การตรวจพบลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
2. ลดสัญญาณการเตือนที่ผิดพลาด เช่น จำนวนลูกค้าที่สามารถชำระหนี้ได้ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้
3. ให้สัญญาณในเวลาที่เหมาะสมถึงผู้ให้บริการในการตั้งเป็นมาตรการป้องกันสำหรับลูกค้าที่มีแนวโน้มไม่สามารถชำระหนี้ได้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
ข้อมูลที่ใช้การศึกษานี้ได้มาจาก

- ข้อมูลของลูกค้าจากแฟ้มประวัติลูกค้า
- การใช้โทรศัพท์จากศูนย์ข้อมูล
- ข้อมูลการใช้งานสำหรับการเก็บเงินจากระบบสารสนเทศการเก็บเงิน
- รายงานการชำระเงินของลูกค้าจากระบบสารสนเทศการเก็บเงิน
- รายงานการระงับการเชื่อมต่อโทรศัพท์ที่เป็นผลจากการค้างชำระ
- รายการเชื่อมต่อสัญญาณใหม่หลังการชำระเงินแล้ว
- รายงานการยกเลิกสัญญา

เป็นการเก็บข้อมูลจากลูกค้าประมาณ 100,000 ราย ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 17 เดือน โดยเริ่มจากเดือน 8/1999 จนถึง 2/2001

หลังจากได้ข้อมูลแล้วคัดข้อมูลที่มีมูลค่าค้างชำระที่น้อยกว่า 30 ยูโรทิ้ง นำมากรองข้อมูลและทำความสะอาดข้อมูล(Data cleaning)เพื่อมีความถูกต้อง แล้วใช้สถิติอนุมานมาใช้ เพื่อที่ว่าปัจจัยใดสามารถใช้จำแนกลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้และสามารถชำระหนี้ได้ออกจากกัน ปัจจัยใดที่ไม่สำคัญ ใช้จำแนกไม่ได้จะตัดทิ้งไป ซึ่งผลจากการดำเนินการทำให้เหลือกรณีที่ศึกษาทั้งหมด

2,066 กรณี ตัวแปรที่ใช้ในการจำแนก 46 ตัวแปร ในการดำเนินงานจะแบ่งข้อมูลเป็น 2 ชุด คือ เซตข้อมูลที่ใช้สร้างตัวแบบ (Training Set) และข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบตัวแบบ (Testing Set) เทคนิคเหมือนข้อมูลที่นำมาใช้ในการจำแนกคือ

1. Discriminant analysis แบบ Stepwise โดยใช้วิธี Forward จากการทดสอบ Wilk's Lamda และการทดสอบสถิติ F เพื่อตัดตัวแปรที่มีระดับนัยสำคัญน้อยออก พร้อมทั้งตรวจสอบสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ตัวแปรใดที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นที่อยู่ในสมการสูงจะตัดทิ้งไป ผลที่ได้ มี 17 ตัวแปรที่ถูกเลือกมาจาก 46 ตัวแปร

2. Decision tree โดยใช้ตัวแปร 17 ตัวแปรที่ได้จาก Discriminant analysis

3. Neural network แบบ Back propagation โดยจะใช้ตัวแปร 17 ตัวแปรที่ได้จาก Discriminant analysis

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า เทคนิค Decision tree ให้ความถูกต้องมากที่สุด และสามารถสรุปประสิทธิภาพในการจำแนกกลุ่ม ได้ดังนี้

ตารางที่ 20 สรุปประสิทธิภาพในการจำแนกกลุ่มของวิธีการต่าง ๆ

ตัววัด	Discriminant analysis(%)	Decision tree(%)	Neural network(%)
สามารถจำแนกลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ถูกต้อง	56.25	59.38	37.50
ความผิดพลาดในการจำแนกกลุ่มลูกค้าที่สามารถชำระหนี้ได้ไปอยู่กลุ่มไม่สามารถชำระหนี้ได้	3.36	1.22	1.68

ที่มา : Daskalaki S. and others ,“Data Mining for Decision Support on Customer Insolvency in Telecommunication Business,” European Journal of Operation Research 145 (2003):250.

ในการนำระบบไปใช้งานต้องการที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มลูกค้าที่สามารถชำระหนี้ได้นั้น จึงทำการประยุกต์ใช้ทั้ง 3 วิธีการโดยถ้าลูกค้าที่ถูกจำแนกไปกลุ่มลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ต้องถูกจำแนกทั้ง 3 วิธีการ หรือถ้าลูกค้าที่ถูกจำแนกไปกลุ่มลูกค้าที่สามารถชำระหนี้ต้องถูกจำแนกทั้ง 3 วิธีการ ไม่เช่นนั้นจะถูกจำแนกไปยังกลุ่มที่ไม่สามารถจำแนกกลุ่มได้ จากการดำเนินการ

ดังกล่าวทำให้ความแม่นยำลดลง แต่ก็ทำให้การตัดใจเกี่ยวกับการเตือนที่ผิดพลาด(false alarm)ดีมากขึ้น ได้ทำการประมาณจำนวนเงินที่เป็นหนี้ของกลุ่มลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมดได้ผลดังนี้

ตารางที่ 21 การประมาณจำนวนเงินที่เป็นหนี้ของกลุ่มลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมด

กลุ่ม(จากการพยากรณ์)	จำนวนเงินที่เป็นหนี้ (%)
ไม่สามารถชำระหนี้ได้(พยากรณ์ถูก)	39
สามารถชำระหนี้ได้(พยากรณ์ผิดคือลูกค้าที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ถูก จำแนกไปอยู่กลุ่มที่สามารถชำระหนี้ได้)	22
ไม่สามารถจำแนกกลุ่มได้	39
รวม	100

ที่มา : Daskalaki S. and others ,“Data Mining for Decision Support on Customer Insolvency in Telecommunication Business,” European Journal of Operation Research 145 (2003): 251.

5. บริษัท แฟนชีอาร์ท จำกัด

บริษัท แฟนชีอาร์ท จำกัด เป็นบริษัทผู้ผลิต นำเข้า และจัดจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและของชำร่วย ภายใต้ลิขสิทธิ์ของวอทคีสันย์ นอกจากนั้นยังผลิตสินค้าภายใต้ในนามบริษัทเองด้วย บริษัทตั้งอยู่ที่ 37/4 รัชดาท่าพระ 14 ตลาดพลู กรุงเทพมหานคร และยังมีโรงงานผลิตสินค้าอยู่ที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และ เขต บางขุนเทียน จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีบริษัทในเครือคือ บริษัท กิฟแลนด์ จำกัด (ผลิตของชำร่วย เครื่องเขียน) บริษัท ชันชายน จำกัด (โรงงานย้อมผ้า) บริษัท เรนทโบร์ เอ็มโอบีอะรี จำกัด (โรงงานปักลายผ้า) ยังมีบริษัทที่เปิดเป็นร้านค้าอยู่ที่สำเพ็งอีก 4 ร้านค้า บริษัทแฟนชีอาร์ท มีพนักงานทั้งหมดประมาณ 2,000 ราย ในปัจจุบันระบบสารสนเทศที่ใช้ในบริษัท คือโปรแกรม IMEX พัฒนาโดยบริษัท IMEX จำกัด และ โปรแกรม Express พัฒนาโดยบริษัท Indy Soft จำกัด นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมที่พัฒนาเองโดยทางบริษัทตามความต้องการของผู้ใช้งาน